

Sukob Hamasa i Izraela 23/24 - geopolitički poremećaji

Škoko Gavranović, Pavao

Professional thesis / Završni specijalistički

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:236975>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom](#).

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-14**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Specijalistički poslijediplomski studij
vanjske politike i diplomacije

Pavao Škoko Gavranović, mag. pol.

ZAVRŠNI RAD

SUKOB HAMASA I IZRAELA 23/24 – GEOPOLITIČKI POREMEĆAJI

Mentor: prof. dr. sc. Vlatko Cvrtila
Student: Pavao Škoko Gavranović, mag. pol.

Zagreb, rujan 2024.

Izjavljujem da sam završni rad, Sukob Hamasa i Izraela 23/24 – Geopolitički poremećaji, koji sam predao na ocjenu mentoru prof. dr. sc. Vlatku Cvrtili, napisao samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekao ECTS bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivao etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke od 16. do 19. Etičkog kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Pavao Škoko Gavranović

Zahvala

Želim zahvaliti svima koji su mi pružili podršku tijekom mog fakultetskog obrazovanja. Iskreno hvala mom mentoru, koji mi je pružio podršku te me usmjeravao u istraživanju i pisanju rada. Neizmjereno sam zahvalan svojoj obitelji – mami Silvani, tati Luki i bratu Ivanu čija mi je stalna podrška na mom profesionalnom i akademskom putu bila ključna. Hvala Ivani Badžek, Andrijani Franjčić i Marku Marjanoviću, s kojima sam proveo dvije izuzetne godine na poslijediplomskom studiju, ali i duge godine u na prijediplomskoj i diplomskoj razini studija. Ovaj rad posvećujem svima koji svoje istraživačke, akademske i druge napore usmjeravaju prema izgradnji mira i razumijevanja među narodima.

Sadržaj

1. UVOD.....	4
2. POVIJEST SUKOBA U SVETOJ ZEMLJI.....	6
3. GLAVNI AKTERI UKLJUČENI U SUKOB.....	9
3.1.Država Izrael	9
3.2.Hamas	11
3.3.PLO	16
3.4.Fatah	17
3.5.Hezbollah	18
3.6.Muslimansko bratstvo	19
4. GEOPOLITIČKI UČINCI SUKOBA.....	20
4.1.Politička pozicija.....	21
4.2.Sjedinjene Američke Države	23
4.3.Njemačka	24
4.4.Francuska	25
4.5.Europska unija	27
4.6.Tunis.....	28
4.7.Iran.....	29
4.8.Kina.....	31
4.9.Rusija	31
4.10. Tablični pregled političkih pozicija promatranih aktera	33
5. ZAKLJUČAK.....	34
6. LITERATURA.....	39

1. UVOD

Bliski istok, pa tako i crvenomorski prostor, kao podregija Bliskog istoka predstavljaju istraživački izazov za američke i europske politologe. U ionako turbulentnoj regiji teroristički napad Hamasa na Izrael 7. listopada 2023. godine izazvao je reakciju Izraela i napad na Gazu, ali i brojne posljedice izvan tog prostora. Teza koju rad istražuje je kako je sukob Hamasa i Izraela izniman događaj koji je izazvao geopolitičke poremećaje na Bliskom istoku i na globalnoj razini. S ciljem da pobliže obradim geopolitičke poremećaje, u radu ću kroz raspravu istražiti utjecaj i posljedice konkretnog sukoba na aktere koji su direktno uključeni u sukob, poput Izraela, Hamasa ili Hezbolaha, te aktere koji imaju interese u sukobu, poput SAD-a, Kine, Rusije, Irana i drugih. Pojam geopolitički poremećaj za potrebe ovog rada odnosi se na dramatične promjene ili poremećaje u globalnoj političkoj i geografskoj ravnoteži moći. Ovi poremećaji mogu biti uzrokovani različitim događajima, procesima ili krizama koji utječu na međunarodne odnose, sigurnost, ekonomiju i teritorijalnu stabilnost. Osim samog sukoba Hamasa i Izraela koji se sam može svrstati u tu kategoriju, primjeri globalnog poremećaja su još; ruska invazija na Ukrajinu 2022., zatim građanski rat u Siriji, s gospodarskog aspekta bi to bila globalna financijska kriza 2008. ili sa zdravstvenog pandemija Koronavirusa. U užem smislu, geopolitički poremećaj podrazumijeva događaje koji potresaju postojeću strukturu globalnih odnosa moći i vode do nove konfiguracije u međunarodnoj politici, dok u širem smislu obuhvaćaju svaki događaj koji ima globalne posljedice. Na početku same rasprave izložit ću pregled povijesti sukoba na prostoru 'Svete zemlje', zatim pregled i opis ključnih aktera i prikazat ću najrecentniji sukob Izraela i Hamasa. Upravo će pregled aktera i povijesti neprijateljstava biti temelj za utvrđivanje uzroka i povoda trenutnog sukoba. S obzirom na sam prostor Bliskog istoka i u užem smislu 'Svete zemlje' neizostavan element je religija, iako nije u fokusu ovog rada ona predstavlja nezaobilazan faktor kojega ćemo se povremeno doticati. U radu ću se koristiti metodom analize te zatim usporedbe djelovanja raznih aktera bili direktno ili indirektno uključeni u ovaj sukob. Cilj ovakvog prikaza je dati cjeloviti pregled aktera, povijesti i ključnih događaja koji su prethodili sukobu, koji su oblikovali sukob i koji su u konačnici doveli do učinaka koje aktualni sukob ima na geopolitičke odnose. Nastavno na ovdje napisano pokušat ću u zaključku rada ponuditi nekoliko vizija kako bi se suradnja između Izraela i Palestine mogla razvijati u budućnosti. Povezat ću pojam međureligijskog dijaloga s politikom izgradnje mira na Bliskom istoku kroz prikaz iskustva suživota religijskih zajednica unutar Republike Hrvatske. Kroz zaključak ću sažeti glavne uvide koje sam stekao kroz

istraživanje i pisanje rada, a sve s ciljem pokušaja pronalaska racionalnog objašnjenja za ponašanje aktera koji su direktno i indirektno uključeni u ovaj sukob.

U radu ću se koristiti velikim brojem internetskih izvora poput relevantnih medija koji prate sukob (Al Jazeera, CNN, BBC i slični), zatim službenim stranicama; Vlade Izraela, Izraelskih obrambenih snaga, Hamasa te drugih službenih državnih stranica iz razloga što je sukob započeo relativno nedavno i još uvijek traje, stoga o njemu kao takvom ne postoji adekvatan broj akademskih radova. Ovdje treba dodati da postoji nekoliko institucija te instituta koji prate sukob na koje ću se referirati, a poglavito na Institut za proučavanje rata, Međunarodni institut IFIMES i Međunarodne organizacije za migracije. Uz ove koristit ću i klasične akademske izvore, poglavito kod definiranja povijesti neprijateljstava i aktera na prostoru 'Svete zemlje'. Tu ću se ponajviše osloniti na udžbenik 'Bliski istok' urednice Mirjane Kasapović, kapitalno djelo Borisa Havela 'Arapsko-Izraelski sukob', kao i 2. knjigu 'Nacionalna sigurnost Republike Hrvatske u 21. stoljeću' s naglaskom na poglavlje o međureligijskom dijalogu od zagrebačkog muftije Hasanovića. Osim navedenog koristit ću se i izjavama političara odnosno vođa država i organizacija poput diplomatske akcije španjolskog premijera da se prizna Palestinska država u granicama na temelju sporazuma iz Osla i pisma Kralja Hašemitske kraljevine Jordan, Abdulah II koje je nastalo svega mjesec dana nakon izbijanja sukoba.

Kroz rad ću pokušati odgovoriti na pitanja koja se često ističu poput, je li mir s Hamasom moguć, postoji li put prema trajnom miru na Bliskom istoku i koja je budućnost plana za uspostavom 'dvije države'?

2. POVIJEST SUKOBA U SVETOJ ZEMLJI

Prateći Izrael od njegovog osnivanja 1948. godine, možemo izdvojiti 12 ratova ili ozbiljnih oružanih sukoba, označenih crvenom bojom u Tablici 1, i nekoliko mirovnih sporazuma. Nastanak Izraela usko je povezan s događajima iz 20. stoljeća, počevši s Balfourovom deklaracijom iz 1917. godine. Tada je britanski ministar vanjskih poslova, Arthur Balfour, poslao pismo vođi britanske židovske zajednice, u kojem je izražena podrška uspostavi *nacionalnog doma za židovski narod* u Palestini, tada dijelu Osmanskog Carstva pod britanskom kontrolom, odnosno britanskim mandatom, nakon Prvog svjetskog rata.

Nakon prvog svjetskog rata, Britanija je dobila mandat nad Palestinom od Lige naroda 1920. godine, čime su se stekli uvjeti za veći priljev židovskih doseljenika. No, kako je broj doseljenika rastao, napetosti između Židova i Arapa u Palestini počele su eskalirati. Židovski pokret, poznat kao cionistički pokret, zalagao se za uspostavu židovske države, dok je lokalno stanovništvo, koje su činili pretežito Arapi, bilo je sve više zabrinuti za svoju budućnost.

Nakon Holokausta u Drugom svjetskom ratu, pritisak za stvaranje židovske države postao je snažniji, jer su mnogi preživjeli tražili utočište. Godine 1947. Ujedinjeni narodi donijeli su plan o podjeli Palestine na židovsku i arapsku državu, uz međunarodnu kontrolu nad Jeruzalemom. Židovske vođe prihvatile su plan, dok su ga arapski vođe odbacili. Ovo će biti prvi u nizu dogovora koje je arapska strana odbacivala, sve do sporazuma iz Osla.

Dana 14. svibnja 1948. David Ben-Gurion, vođa židovske zajednice u Palestini, proglasio je neovisnost Izraela. Odmah nakon toga, nekoliko arapskih zemalja napalo je novonastalu državu, što je označilo početak arapsko-izraelskog rata. Usprkos napadima, Izrael je obranio svoju neovisnost i proširio teritorij izvan granica koje su bile predložene UN-ovim planom podjele. Ovaj proces je postavio temelje za dugotrajni izraelsko-arapski sukob, koji traje do danas.

Tablica 1

GODINA	OPIS SUKOBA / PREKIDA SUKOBA
1948.	Nakon što su Ujedinjeni narodi odlučili podijeliti Palestinu na židovsku i arapsku državu, Izrael je proglasio svoju neovisnost, što je dovelo do prvog arapsko-izraelskog rata u kojem su sudjelovale susjedne arapske zemlje poput Egipta, Jordana i Sirije.
1956.	Nakon nacionalizacije Sueskog kanala od strane egipatskog predsjednika Nasera, Izrael, s Francuskom i Ujedinjenim Kraljevstvom, napao je Egipat u događaju poznatom kao kriza Sueskog kanala.
1967.	Šestodnevni rat u kojem je Izrael zauzeo Sinajski poluotok, Pojas Gaze, Zapadnu obalu, Istočni Jeruzalem i Golansku visoravan.
1973.	Jomkipurski rat u kojem su arapske države, predvođene Egiptom i Sirijom, napale Izrael tijekom blagdana Jom Kipur, s ciljem povratka teritorija izgubljenih u Šestodnevnom ratu.
1978.	Potpisivanje sporazuma između Izraela i Egipta u Camp Davidu u SAD-u, pod vodstvom američkog predsjednika Jimmyja Cartera.
1982.	Izraelska vojna intervencija u Libanonu kako bi se borila protiv Palestinske oslobodilačke organizacije.
1987. do 1993.	Intifada: prvo palestinsko ustanak protiv izraelske okupacije.
1993.	Potpisivanje mirovnog sporazuma između Izraela i Palestinske oslobodilačke organizacije u Washingtonu, poznatog kao Oslo sporazumi.
1995.	Izraelsko-palestinski mirovni sporazum rezultirao je uspostavljanjem Palestinske vlasti na ograničenom području poznatom kao "palestinska samouprava".
2000.	Izbijanje druge Intifade nakon neuspjelih mirovnih pregovora na summitu u Camp Davidu.
2005.	Izraelsko povlačenje iz Pojasa Gaze, unatoč protivljenju nekih segmenata izraelskog stanovništva. Od tog trenutka službeno, niti jedan Židov nije živio u Pojasu Gaze.
2006.	Drugi libanonski rat između Izraela i Hezbollaha.
2008. do 2009.	Izraelska ofenziva u Gazi kao odgovor na raketne napade na južni Izrael.
2014.	Operacija Zaštitni rub u Gazi, nakon eskalacije napada Hamasa na Izrael.
2020. do 2021.	Novi sukobi u Gazi i Izraelu nakon što je Hamas ispalio rakete na Izrael, a Izrael odgovorio zračnim napadima na Gazu.
2022.	Još jedan sukob u Gazi, pri čemu je Izrael odgovorio bombardiranjem Gaze nakon što je Hamas ispalio 1.100 raketa, uglavnom ciljanjem južnog dijela Izraela.

Izvor: Izradio autor; prema; Havel (2013); Havel (2016); Kasapović (2016); Human Rights Watch (2021); United Nations (2023)

Iako bi se na prvi pogled moglo pomisliti da je trenutni sukob u 2023. samo nastavak ovog tragičnog popisa, ne smijemo se zavaravati jer je trenutni sukob, zbog svoje intenzivnosti i brutalnosti, tip sukoba koji će sigurno imati dalekosežne posljedice. U trenutku pisanja ovog rada još je uvijek oko stotinu taoca (BBC, 2024) u rukama Hamasa, dok se s druge strane

nastavljaju nastojanja Izraela, da koristeći svoju jasnu vojnu nadmoć, uspostavi zonu kontrole (ili okupacije) na cijelom prostoru Gaze te na prostoru Zapadne obale, ali izvan većih palestinskih naselja.

Sama Hamasov napad na Izrael 7. listopada 2023. dogodio se u kontekstu dugotrajne eskalacije napetosti između dvije strane, dodatno intenzivirane tijekom prethodne godine. Napad koji je Hamas nazvao "Oluja Al-Aqsa" bio je kombinacija iznenadnih infiltracija boraca u izraelske pogranične zajednice, masovnog raketiranja izraelskih gradova i uzimanja talaca. Hamasov cilj bio je izazvati maksimalne ljudske i infrastrukturne gubitke u Izraelu, ali i prisiliti Izrael na vojnu reakciju koje bi dodatno pogoršale humanitarne uvjete u Pojasu Gaze. Ovaj napad rezultirao je smrću stotine izraelskih civila i vojnika te osudio velike dijelove južnog Izraela na stanje visokog rizika od infiltracija i napada. Hamas je napad opravdavao kao odgovor na ono što su palestinski vođe opisali kao pojačani pritisak izraelske vlade, koja je proširivala naselja na prostoru Zapadne obale i koja je nudila nedovoljan odgovor represivnog aparata na postupke radikalnih skupina koje su često provodile nasilje nad Palestincima u Zapadnoj obali. Izrael je, tijekom prošlih mjeseci, pokrenuo seriju vojnih akcija i uhićenja u Gazi te Zapadnoj obali, uključujući operacije protiv vodstva Hamasa i drugih organizacija koje smatra ugrozom za vlastitu sigurnost (Hezbollah i Islamski džihad). Na dan napada, izraelske su snage brzo odgovorile, pokrenuvši zračne napade na ciljeve u Gazi. Premijer Benjamin Netanyahu proglasio je stanje rata, a izraelska vojska mobilizirala je desetke tisuća rezervista. Posljedice napada su teške za obje strane, s visokim brojem civilnih žrtava, velikim razaranjima u Gazi te humanitarnom krizom koja je izazvala globalne osude i polarizirala međunarodnu zajednicu.

Dok je trajao vojni odgovor Izraela na Hamasov napad istovremeno se odvijao proces pregovora oko puštanja izraelskih talaca iz zatočeništva. Možemo odrediti pet faza kroz koje je prošao proces pregovaranja oko puštanja talaca. Početna ponuda Hamasa može se sažeti u krilaticu "svi za sve" – Odmah nakon napada 7. listopada, Hamas je izraelskoj strani ponudio oslobađanje svih talaca u zamjenu za sve palestinske zatvorenike u izraelskim zatvorima. Međutim, Izrael nije bio spreman prihvatiti ovu ponudu, pozivajući se na sigurnosne zabrinutosti i potrebu za strogim uvjetima. A da ne govorimo da je broj utamničenih izgrednika od strane Izraela višestruko veći od broja zatočenih talaca od strane Hamasa. Zatim 13. studenog Hamas je preko katarskih posrednika predložio privremeni dogovor o puštanju do 70 talaca (uglavnom žene i djece) u zamjenu za petodnevno primirje i oslobađanje 275 palestinskih žena i djece iz izraelskih zatvora. Ovaj dogovor je uspješno proveden. Slična su nastojanja nastavljena u trećoj fazi, 22. studenog 2023. gdje se nakon višestranih pregovora u kojima su sudjelovali Katar, Egipat i SAD, postigao privremeni dogovor o razmjeni 50 izraelskih talaca

za 150 palestinskih zatvorenika, uz privremeno četverodnevno primirje. Ovaj sporazum predstavljao je najveći napredak u pregovorima do tog trenutka, ali je također bio ograničen na kratkoročni prekid sukoba kako navodi The Times of Israel. Po završetku četverodnevnog primirja, razmjene su nastavljene do 30. studenog kada je oslobođeno ukupno 105 talaca, uključujući i strane državljane poput Tajlandžana i Filipinaca. Međutim, pregovori su se usporili kada je Hamas odbio dalje razmjene bez dogovorenog dugotrajnijeg primirja. Sve je eskaliralo 2. prosinca 2023. kada su se sukobi intenzivirali nakon isteka primirja. Visoki dužnosnik Hamasa, Saleh Al-Arouri, izjavio je da neće biti novih razmjena sve dok ne dođe do novog dogovora o primirju u Gazi. Pregovori su trajali i u 2024. godini, ali su i dalje bili ograničeni periodičnim primirjima i dogovorima za specifične razmjene talaca i zatvorenika, često uz posredovanje Katara, Egipta i drugih međunarodnih aktera. Proces je dodatno otežan zbog povećanog broja palestinskih zatvorenika i osjetljive sigurnosne situacije na terenu.

3. GLAVNI AKTERI UKLJUČENI U SUKOB

U ovom dijelu rada nastojat ću pobrojati i ukratko opisati glavne značajke aktera koji su uključeni, direktno ili indirektno, u sukob te imaju utjecaja na aktualni sukob. Prije svega tu je država Izrael, pa glavni suparnik u ovom sukobu - Hamas, zatim PLO kao priznati predstavnik palestinske vlasti odnosno palestinske države, unutar PLO-a postoje najmanje dvije veće političke frakcije Fatah i Hamas, zatim ću opisati Hezbolah i na kraju Muslimansko bratstvo. U ovom dijelu neću se baviti državnim akterima poput SAD, Rusije, Kine i drugih koji nedvojbeno imaju utjecaja na sukob, jer će biti detaljnije obrađeni u nastavku rada.

3.1. Država Izrael

Za potrebe ovog rada i promatranje geopolitičkih poremećaja koje je izazvao sukob Hamasa i Izraela u opisu Izraela kao aktera osvrnut ću se na Abrahamske sporazume radije nego li na unutarnja politička pitanja iz dva razloga. Prvo smatram da su pitanja unutarnje politike od 7.10.2022. rezultat sukoba, a ne obrnuto te ona predstavljaju pitanje koje nije geopolitičke naravi. Iako su trenutnim prosvjedima za povratak talaca i postizanje dogovora s Hamasom (dogovora o miru) prethodili veliki prosvjedi protiv vlade zbog pravosudne reforme koja je de facto trebala zaštititi Benjamina Netanyahu. od progona. Drugo je bilo planirano normaliziranje odnosa sa Saudijskom Arabijom što bi predstavljalo de facto priznanje Izraela kao države od strane najznačajnijih država članica Arapske lige. Možda je upravo ta normalizacija bila jedan

od okidača za pokretanje Hamasovog napada na Izrael. Abrahamski sporazum predstavlja niz sporazuma za normalizaciju odnosa između Izraela i arapskih država. Sporazumi, koji su svi potpisani u drugoj polovici 2020., sastoje se od opće deklaracije uz bilateralne sporazume između Izraela i Ujedinjenih Arapskih Emirata, Bahreina i Maroka. Naziv sporazuma dobio je po zajedničkog pretku Židova i Arapa, biblijskog Abrahama te kao izraz bratstva između naroda i država. (US State Department 2024 i Britannica 2024)

Abrahamski sporazumi su nastojanje da se trajno prekinu neprijateljstva između Izraela i Arapa. Njihova povijest je turbulentna i ispisana nizom ratova kako sam prije u tablici pokazao. Doživljaj te efekti tih sukoba kreirali su podlogu za djelovanje svih militantnih skupina koje danas napadaju Izrael te su s druge strane, stvorili preduvjete za sklapanje trajnog mira. Pa tako navodim samo nekoliko opažanja iz te povijesti sukoba „Primirje koje je Izrael sklopio s okolnim državama mnogi su izbjegli Arapi doživjeli kao izdaju. Neki među njima s vremenom su postali fedajini koji su se infiltrirali u Izrael i napadali izraelske ciljeve.“ (Havel, 2016: 124) čime se nastojalo oslabiti želju Izraelaca za izgradnjom i obranom vlastite države. S vojne strane znamo da je Izrael u prvim desetljećima svoga postojanja bio u neprijateljskom okruženju i bez taktičke dubine države, odnosno fizičkog teritorija iz kojega bi organizirao obranu. Stoga su područja poput Gaze bila idealna utočišta za vojno djelovanje protiv Izraela. O tome nam „sliku daje kći pukovnika Mustafe Hafeza, popularnoga egipatskog zapovjednika, koji je pedesetih godina predvodio arapske gerilce iz Gaze. Ona opisuje kako je pohađala školu u Gazi u kojoj su djeca recitirala protužidovsku poeziju, prizivala mučeništvo i slušala učenja da Židove 'Bog mrzi i da ih treba istrijebiti'. Navodi kako su fedajini iz Gaze prodirali u Izrael i ubijali civile, žene i djecu. Zbog toga su Izraelci 1956. izvršili atentat na njezina oca.“ (Havel, 2016: 125) No nije samo Gaza ili prostor Zapadne obale bio izvor nekonvencionalnog nasilja prema Izraelu. „Izbjeglice u Libanonu djelomice su se smjestile u izbjegličkim prihvatilištima na jugu koja su s vremenom prerasla u stalna naselja. I u njima su nastale gerilske skupine koje su izvodile napade niskog intenziteta na Izrael.“ (Havel, 2016: 125)

No nisu samo nekonvencionalni napadi bili prijetnja Izraelu u ranim godinama državnosti, pripreme susjednih država na napad koji je trebao 'potisnuti ih u more' bio je stalna prijetnja. „Izraelom su zavladao strah i depresija. Zbog brojnosti i opremljenosti arapskih vojski te otvorenoga sovjetskog svrstavanja na arapsku stranu, mnogi su Izraelci bili uvjereni kako će rat izazvati novu veliku katastrofu njihova naroda. Naser i arapski saveznici prijetili su Izraelu potpunim uništenjem.“ (Havel, 2016: 125) Kako bi se obranili od izvjesnog budućeg napada IDF (Izraelske obrambene snage) pokrenule su preventivni rat koji je za cilj imao eliminirati vojske Egipta, Sirije i Jordana. „Opseg osvajanja i štete nanesene Egiptu, Jordanu, Siriji i

njihovim saveznicima bili su golemi. Izrael, koji je 'nehotice stekao imperij', zatekao se nespremljivo upravljati golemim novoosvojenim područjima.“ (Gorenberg, 2006: 41) Uslijed Šestodnevnog rata kako mu je kasnije nadjenuto za ime, Izrael je stekao 'slučajni' imperij. Kontrola ogromnog teritorija nikada nije bila cilj, iako se osvajanjem strateških područja izmijenila vojna situacija za buduću obranu Izraela – barem na nekim dijelovima stekla se strateška dubina. „Izraelci su se nadali kako će arapske države nakon poraza prihvatiti postojanje Izraela, a mnogi su političari bili spremni uzvratiti za to prihvaćanje vraćanjem osvojenih područja.“ (Havel, 2016: 126) Uslijed toga rata, do tada neviđenog poraza daleko brojnih vojski počela se mijenjati geopolitička situacija. „Planovi za budućnost Bliskog istoka stizali su sa svih strana. Ideja o razmjeni novoosvojenih područja za mir ubrzo je našla pristaše potaknute različitim motivima.“ (Havel, 2016: 128) No, kako sam već naveo, nisu svi teritoriji bili za razmjenu. „Budući da je većina sirijskog stanovništva, s iznimkom druza, izbjegla s Golana, a strateška i sigurnosna važnost područja bili su i veći od važnosti Judeje i Samarije.“ (Havel, 2016: 129) Dok se s jedne strane situacija na Golanskoj visoravni činila jasnom, u Gazi je situacija bila daleko kompleksnija. „Poseban je problem predstavljao Pojas Gaze. I ondje je prije Rata za neovisnost bilo židovskih naselja koja su 1948. uništena, no njihova obnova još nije bila aktualna. Eškol je, štoviše, Gazu nakon osvajanja 1967. opisao kao 'kost koja nam je zapela u grlu.'“ (Oren, 2002: 253) Glavno pravilo koje se počelo nazirati u svim ovim sukobima bilo je 'priznavanje stanja na terenu'. „Uz polemike među vodećim političarima i naseljeničkim aktivistima, s vremenom se kao glavni pristup pitanju naseljavanja profiliralo "stvaranje činjenica na terenu", to jest izgradnja židovskih naselja na osvojenim područjima, s dopuštanjem izraelskih vlasti ili bez njega, kako bi načelo *fait accompli* u konačnici prevagnulo u korist izraelskog zadržavanja dijela teritorija.“ (Havel, 2016: 129) Tu je važno napomenuti kako to nije bilo puko prihvaćanje vojne crte u trenutku sklapanja primirja, već se tu očito uzimala u obzir i mogućnost novih vladara, praktički uvijek Izraela, da uspostavi kvalitetnu vlast nad nekim prostorom. Stoga ni ne čudi da je Golanska visoravan *de facto* pripala Izraelu dok je Gaza u *de facto* i *de iure* 'sivoj zoni', Zapadna obala *de facto* pod kontrolom Izraela, a *de iure* pod kontrolom Palestine i Izraela, a Sinaj *de facto* i *de iure* vraćen Egiptu.

3.2. Hamas

U kontekstu današnjeg sukoba Hamas predstavlja jedinu vlast i jedini način političko-društvenog organiziranja Palestinaca u Gazi. Iako je tomu danas tako, Hamas nedvojbeno nema podršku svih stanovnika Gaze, a kamoli svih Palestinaca. Takvu podršku Hamas nikada nije

imao, Hamas će do totalne vlasti bez opozicije u Gazi doći uslijed odlaska Izraela iz Gaze te provedbe izbora na kojima pobjeđuje nešto umjereniji Fatah. Od svog osnutka 1987. Hamas je obilježio samog sebe kao radikalnog borca protiv svega židovskog. „Te je godine osnovan Hamas kao palestinska podružnica egipatskoga Muslimanskog bratstva. Naziv Hamas pokrata je za Harakat al-mukavama al-islamijja odnosno "Islamski pokret otpora", a na arapskome znači i revnost, snaga ili hrabrost.“ (Havel, 2016: 141 i Hezog, 2006: 84) Iako bi riječ Hamas mogli prevesti na još nekoliko načina sve bi to bili sinonimi entuzijazma, odnosno revnosti, unutar same organizacije „ističe se da je vjerska dužnost muslimana ubijanje palestinskih Židova. Nasilje nije usmjereno samo protiv vojnih ciljeva nego i izraelskih civila.“ (Havel, 2016: 141) Nedvojbeno potvrda ovakvog razumijevanja Hamasa dolazi iz njihove povelje gdje u članku 13. stoji „Mirovne inicijative, takozvana mirovna rješenja i međunarodne konferencije za rješenje palestinskog problema, kose se s vjerovanjem Islamskog pokreta otpora. Odreći se bilo kojeg dijela Palestine znači odreći se dijela religije.“ (Havel, 2016: 141) Stoga ni ne čudi da su glavne poruke Hamasa nakon jednostranog odlaska Izraela iz Gaze koje su tvrdile da je do tog 'izgnanstva' Židova došlo upravo zbog nasilnog djelovanja samog Hamasa. Hamasov stisak na vlast u Gazi potvrđen je nakon što je 2005. Izrael napustio Gazu „Unatoč protivljenju naseljeničkih pokreta i izraelske desnice, u ljeto 2005. Izrael se povukao iz Gaze.“ (Havel, 2016: 142) i „Hamas i druge džihadističke organizacije protumačili su povlačenje iz Gaze kao rezultat svoje oružane borbe i nasilja pred kojima su se Izraelci povukli.“ (Havel, 2016: 143) te su se 2006. održali izbori na kojima Hamas odnosi pobjedu s 44% glasova, naspram 41% glasova Fataha. Uslijedila je godina odmazde i konsolidacije vlasti na Hamasov način, pa su tako politička ubojstva protivnika bila uobičajena. Na parlamentarnim izborima 2006. godine Hamas je osvojio 74 od ukupno 132 mjesta u Palestinskom zakonodavnom vijeću, dok je Fatah osvojio 45 mjesta. Time je okončan politički monopol Fataha u Palestinskoj upravi, koji je postojao od njezina osnutka 1994. godine. Mnogi Palestinci bili su frustrirani zbog percipirane korupcije i neučinkovitosti Fataha, dominantne frakcije unutar Palestinske oslobodilačke organizacije (PLO). Hamas je pružao društvene usluge i osnovnu pomoć Palestincima, što mu je pomoglo u stjecanju povjerenja kod stanovništva. Isto tako, Hamasova snažna retorika protiv Izraela i odbacivanje mirovnih pregovora privukli su potporu radikalnijih birača koji su izgubili vjeru u pregovore. Podjela između Hamasa i Fataha postala je dublja nakon izbora. Dok je Hamas inzistirao na svojoj tvrdoj politici prema Izraelu i nastavku oružanih aktivnosti, Fatah se zalagao za nastavak mirovnih pregovora. Mnoge zapadne zemlje, kao i Izrael, odbile su priznati vladu koju vodi Hamas i obustavile su financijsku pomoć Palestinskoj upravi zbog stava Hamasa. Pokušaji formiranja koalicijske vlade između Hamasa i Fataha brzo su propali zbog nesuglasica

oko kontrole ključnih institucija i vojnog djelovanja. Te su napetosti kulminirale 2007. godine kada su izbili otvoreni sukobi između pripadnika Hamasa i Fataha, osobito u Pojasu Gaze. U lipnju 2007. godine, Hamas je pokrenuo nasilnu kampanju protiv Fataha u Gazi. Tijekom nekoliko dana borbi, Hamas je porazio pristaše Fataha i preuzeo kontrolu nad svim ključnim sigurnosnim i administrativnim institucijama u Gazi. Dužnosnici Fataha bili su prisiljeni pobjeći ili su bili zatvoreni. Nakon ovog preuzimanja, Palestinska uprava pod vodstvom Fataha zadržala je kontrolu samo nad Zapadnom obalom, dok je Hamas postao jedina vlast u Gazi. Ova politička podjela između Hamasa i Fataha oslabila je palestinsku pregovaračku poziciju i borbu za neovisnost stavila na drugo mjesto, jer od tada Palestinci nemaju jednog jasnog političkog predvodnika, odnosno predvodničku organizaciju.

Ovaj rasplet događaja bio je koban za dogovor oko uspostave dviju država, što je predviđao sporazum iz Osla iz 1993. „No Sporazum iz Osla Izraelu nije donio mir. Već u proljeće 1994. Arafat je u džamiji u Johannesburgu objasnio da je mir koji je potpisao s Izraelcima hudejbijski te nazočne pozvao da mu se pridruže u džihadu za osvajanje Jeruzalema.“ (Havel, 2016: 140) Hudejbijski mir u islamu predstavlja mir koji se potpisuje s neprijateljem sve dok se ne steknu uvjeti za konačni poraz neprijatelja. To je prijetvorni mir. „U isto vrijeme Izrael se suočavao s valom palestinskog terorizma u kojemu je u dvije godine od potpisivanja Sporazuma iz Osla 1993. do konca 1995, prema Odjelu za povijest izraelske vojske, stradalo čak 38 posto svih izraelskih žrtava arapskog terorizma u dotadašnjoj povijesti Izraela. Zbog toga je premijer Rabin u nekim vjerskim krugovima proglašen rodefom, odnosno progoniteljem koji ugrožava židovske živote. Time je postao 'legitimna' meta, sukladno vjerskom zakonu din rodef kojim se dopušta izvansudska egzekucija kako bi se spasio nedužan život. Izvršio ju je jemenski Židov, desničarski ekstremist Jigal Amir, tijekom velikoga mirovnog skupa u Tel Avivu 4. studenoga 1995. To je ubojstvo zadalo snažan udarac izraelskoj državi i društvu. No ubojica je postigao cilj: pregovori su bitno usporeni, a njihov intenzitet kakav je bio prije Rabinova ubojstva do danas nije obnovljen.“ (Havel, 2016: 140) Upravo su ti pregovori trebali osigurati uspostavu dviju država. S druge strane umjerenih snaga u Izraelskom društvu su bili ekstremni akteri koji su Palestinu doživljavali kao ugrozu za Izrael. Zbog koncepta hudejbijskog mira, ali i zbog, kako su oni to vidjeli, gubitka nužnog dijela teritorija. „Ako bi ti krajevi bili predani Palestincima, Izrael bi bio sveden na granice koje su gotovo nebranjive: na jednom je mjestu razdaljina između 'zelene crte' i obale Sredozemnog mora samo četrnaest kilometara {bilo bi kao} granice Auschwitza. Istodobno, držanje milijuna Arapa pod okupacijom izvor je nove sigurnosne prijetnje, ali i moralne dvojbe velikog broja Izraelaca.“ (Havel, 2016: 133)

Ovdje je bitno podsjetiti da je svemu prethodila druga intifada „Glavni nositelji terorizma u drugoj intifadi bili su bombaši samoubojice iz Hamasa, Islamskog džihada i Fatahova militantnog ogranka, Brigada mučenika Al Akse od rujna do prosinca 2001. ubijeno više od 200 i ranjeno tisuću i pol ljudi 2002. To je bila najkrvavija godina druge intifade tijekom koje je ubijeno više od 450, a ranjeno gotovo 2.300 ljudi.“ (Havel, 2016: 142) Opća klima nasilja imala je pristaše s obje strane koji su tražili totalno uništenje drugih, time samo hraneći svoje glavne neprijatelje. Dok su rezultati napora za suživot i mir ostajali daleko od očekivanja umjerene većine koja sigurno nije željna tuđe krvi.

No, kako osigurati mir uz Hamas? Herzog navodi da je u tri godine prije operacije Lijevano olovo Hamas na Izrael ispalio sedam tisuća raketa i minobacačkih projektila, dok je u dvanaest mjeseci nakon siječnja 2009. ispaljeno samo tristo. Dana 27. prosinca 2008., Izraelske obrambene snage (IDF) pokrenule su operaciju Lijevano olovo u Pojasu Gaze. Cilj operacije bio je uništiti infrastrukturu koju su se koristile snaga Hamasa za terorističke aktivnosti i raketne napade iz Gaze na Izrael. Tijekom operacije, izraelske snage napale su desetke ciljeva širom Gaze, uključujući skladišta vojne opreme, vojne položaje, tunele, lansirna mjesta projektila te mjesta za proizvodnju oružja. Dvadeset i dva dana nakon početka operacije, Izrael donio je odluku o prekidu napada na Gazu. Bio je to pokazatelj kako je vojna intervencija, a ne izraelsko povlačenje iz Gaze natjeralo Hamas na uzmak. Taj drugi pristup odnosu s Hamasom, ublaženo rečeno, pristup čvrste ruke sigurno ima za rezultat smanjivanje vojne moći Hamasa. Pitanja su na koliko dugo i uz koju cijenu po civilno stanovništvo Gaze. „U posljednjih nekoliko desetljeća u arapsko-izraelskim odnosima profilirale su se dvije vrlo važne pojave: prvo, višestruke postupne koncesije koje arapska strana traži od Izraela prema 'taktici rezanja salame' i drugo, pluralizam arapskih aktera. Od Izraela se više ne traži bezuvjetna kapitulacija nego niz manjih teritorijalnih i političkih ustupaka, od kojih svaki smanjuje njegovu sigurnosnu i obrambenu spremnost, a javnosti se prikazuje presudnim za održanje mirovne inicijative na životu ili za njezino pokretanje.“ (Havel, 2016: 147 i Harkabi 1977: 123) Govoreći o miru kroz silu, treba spomenuti dva primjera mira koji traju unatoč aktualnom sukobu, a to su oni s Jordanom i Egiptom. „Mir s Jordanom proizvod je procesa dugotrajnih javnih i tajnih pregovora, ustupaka, popuštanja i izgradnje povjerenja. Mir s Egiptom također je djelomice nastao sličnim procesima, kao i uspostava korektnih odnosa među Izraelcima i beduinima u Negevu i prijateljskog suživota Izraelaca i druza na sjeveru Izraela.“ (Havel, 2016: 148) Ovdje se doduše radi o državnim akterima s uređenim unutarnjim strukturama. „Ugovor, sporazum ili primirje koje Izrael potpiše s jednim arapskim akterom - državom, skupinom, organizacijom - ničim ne obvezuje druge, osobito suparničke, arapske aktere.“ (Havel, 2016: 148) Pitanje koje se nameće

u Gazi je, s kime bi trebao Izrael dogovarati mir? Ako ga dogovori s Hamasom, znači li to da Islamski džihad neće napadati Izrael? Ili, recimo da se sklopi primirje s Hezbolahom, što bi tu obvezivalo Hamas? Odgovor je da garancija za sigurnost Izraela nema, pa čak i kada bi sklopio mir sa svima navedenima, tko može garantirati da neće nastati neki novi akter koji će Izraelu prijetiti? Postoji li volja s obje strane, Izraelske i Palestinske, za izgradnjom mira? Odgovor je da postoji. No, put do toga mir prepun je unutarnjih i vanjskih izazova. „Ali kada je u Gazi Fatahovu vlast zamijenila Hamasova, sve na čemu se gradilo političko približavanje palestinske i izraelske strane srušilo se poput kule od karata.“ (Havel, 2016: 148) Glavni sraz između mira i nasilja je sraz između aktera koji različito tumače islam. „Dapače, jačanje religijskog čimbenika u njemu ukazuje na suprotno. Sve otvorenije shvaćanje pojma sulh ili hudna kao religijskoga u kontekstu palestinsko-izraelskih pregovora politički je problematično zato što nagovještava privremenost ustupaka koje daju palestinski nedržavni akteri, dok su ustupci izraelske strane trajni.“ (Havel, 2016: 149) dalje „države poput Turske ili Irana koje su imale srdačne odnose s Izraelom u vrijeme sekularnih vlada, nakon islamizacije vlasti promijenile su stajališta, utoliko više ukoliko je zemlju zahvatila radikalnija islamizacija.“ (Havel, 2016: 149) Jasno je kako nedosljednost u tumačenju Kur'ana koji eksplicite navodi "i sa sljedbenicima Knjige raspravljajte na najljepši način, osim s onima među njima koji su nepravedni." (Kur'an, Al-Ankebut, 46) i tu ne staje, već dodaje "one koji su vjerovali, pa i one koji su bili Židovi, Kršćani i Sabijanci - one koji su u Boga i onaj svijet vjerovali i dobra djela činili, doista čeka nagrada od Gospodara njihova, ničega se oni neće bojati i ni za čime neće tugovati." (Kur'an, Al-Baqare, 62) Iako cilj rada nije baviti se religijom ili davati teološka tumačenja, jasno je iz političkog djelovanja Hamasa da je ono neodvojivo od islama, pa su stoga i propitkivanja s politološke razine, tumačenja, pa slobodan sam reći iz mojeg laičkog shvaćanja, i izvrtnja Kur'ana poželjan predmet rasprave s ciljem pronalaska trajnog mirnog rješenja. Smatram da je barem posredni cilj svakog rada koji se dotiče nekog sukoba u konačnici njegovo mirno razrješenje. „Hamas je religijska načela ugradio u Povelju, a Fatah je s njima najčešće samo koketirao te je, u usporedbi s Hamasom, zadržao status "umjerene" strane. No iskustvo pokazuje da je mir s Fatahom, kao i s Hamasom, doista bio hudejbijski, da je uvijek posrijedi bila vremenski ograničena *hudna* (primirje) te da religiozni i radikalni pripadnici obiju organizacija trajan mir muslimana sa židovskom državom u Palestini ponajprije vide pod uvjetima i u okviru koji zadaje Pax islamica.“ (Havel, 2016: 150) Osobno nisam sklon ovakvom zaključku, jer sjetimo se samo mira s Jordanom i Egiptom, držim da su to oblici trajnog mira. Kako ću dalje u radu pokazati države poput Tunisa imaju jake političke pokušaje da uopće ostave otvorenim

moгуćnost suradnje s Izraelom, dok većina arapskih država ima ili pokušava uspostaviti normalne odnose s Izraelom. Možda je najbolji kraj ovog podnaslova sintagma - mir je moguć.

3.3. PLO

Palestinska oslobodilačka organizacija (PLO) je krovna organizacija osnovana 1964. godine s ciljem predstavljanja palestinskog naroda u njihovoj težnji za samoodređenjem i uspostavom palestinske države. Organizacija je stvorena nakon Arapsko-izraelskog rata 1948. godine, koji je rezultirao raseljavanjem značajnog broja Palestinaca. Danas se procjenjuje da je 2,5 milijuna Palestinaca raseljeno u Jordanu, 670.000 u Siriji, 550.000 u Libanonu, s 2 milijuna koji žive u Gazi, te 3 milijuna na Zapadnoj obali. (UN, 2024)

PLO je povijesno bio središnje političko tijelo za palestinski nacionalni pokret i odigrao je ključnu ulogu u različitim diplomatskim naporima i oružanim borbama usmjerenim na postizanje palestinskog samoodređenja i uspostavu nezavisne palestinske države. Ujedinjeni narodi su ga priznali kao legitimnog predstavnika palestinskog naroda.

Pod vodstvom figura kao što je Yasser Arafat, PLO je isprva usvojio oružani otpor kao središnju strategiju protiv Izraela. S vremenom je PLO evoluirao svoje strategije i uključio se u brojne diplomatske napore, uključujući pregovore s Izraelom, kako bi riješio izraelsko-palestinski sukob i postigao mirno rješenje u obliku dviju država.

PLO je prošao kroz razne transformacije i restrukturiranja tijekom godina, a njegova uloga u palestinskoj politici evoluirala je s promjenama geopolitičkih dinamika na Bliskom istoku. Danas je PLO dominiran od strane Fataha, ogranka organizacije koji je daleko umjereniji od Hamasa i uglavnom je aktivan na Zapadnoj obali.

Izrael je u jednom trenutku u povijesti došao vrlo blizu toga da okonča PLO „izraelska je vojska u dva dana zauzela područja oko Tira i Sidona te je stigla na 20 kilometara od Bejruta u kojemu se skrivalo čelništvo PLO-a.“ (Havel, 2016: 135) Riječ je o prvom libanonskom ratu koji je doveo do toga da je PLO skoro uništen, njihova vojna komponenta je skoro u cijelosti uništena te su malobrojni zapovjednici te vojnici pribjegli skrivanju u urbanom prostoru iza civila. „Na područjima oko Nabatije PLO je do večeri 7. lipnja prestao djelovati kao organizirana sila te je postao "gotovo potpuno ovisan o Siriji" oko 14.000 boraca, uglavnom PLO-a, zauzelo je položaje u zapadnom Bejrutu, skrivajući se iza više od 350.000 civila.“ (Havel, 2016: 135) Iako se na prvu može činiti kako je ovaj sukob trebao biti kraj PLO-a on je imao dvojaki utjecaj, od čega niti jedan nije bio u planu Izraela. „Prvi libanonski rat predstavljao je značajnu izraelsku vojnu pobjedu koja je rezultirala gotovo potpunim izraelskim strateškim porazom. Uklonjena

je prijetnija PLO-a, ali iste se godine pojavila nova: uz podršku Irana osnovana je šijitska teroristička organizacija Hezbolah Alahova stranka.“ (Havel, 2016: 136) Hezbolahom ćemo se baviti kasnije u tekstu, ali važno je napomenuti kako je praktično razoružanje PLO-a dovelo do njegove djelomične pacifikacije te okretanja diplomaciji te zagovaranju kao glavnim alatima ostvarenja težnje formiranja Palestine kao neovisne države. Dok je način na koji se odvila okupacija polovice Libanona stvorila uvjete za jačanje ekstremizma te plodno tlo za nastanak Hezbolaha. Ovo nije toliko neočekivano kada znamo da su „teroristi različitih grupacija, uključujući Hamas i Islamski džihad, područja predana PLO-u na upravu koristili su kao sigurne zone iz kojih su napadali izraelske ciljeve.“, (Havel, 2016: 140) Upravo u ovoj činjenici možemo pronaći dio opravdanja za izraelski argument, koji često puta izgovoren za trajanja ovog sukoba, o potrebi preuzimanja u svoje ruke cijelog sustava sigurnosti u Gazi i na Zapadnoj obali.

Još jedna neugodnost za PLO dogodila se „na prijelazu u devedesete godine Arafata su stoga mnogi na okupiranim područjima i izvan njih (...) počeli optuživati da je odveć spreman na kompromise. Iran i nekoliko zaljevskih država počele su, umjesto PLO-a, financirati Hamas.“ (Havel, 2016: 141) Ovdje vidimo kako se utjecaj drugih država nastavio ispoljavati na prostoru Svete zemlje kroz nove posredničke aktere ili barem veću podršku postojećima. Stoga ni ne čudi da je u to vrijeme „PLO počeo slati protuslovne poruke o tome bori li se za cijelu Palestinu ili samo za arapsku palestinsku državu pored židovske države.“ (Havel, 2016: 147) Čime je otvorio prostor pregovorima o dvodržavnom rješenju, ali o tome u sljedećem poglavlju.

3.4. Fatah

Riječ "Fatah" također potječe iz arapskog jezika i znači "pobjeda". Fatah je politička stranka i pokret koji se bori za palestinsku neovisnost i uspostavu palestinske države. Osnovao ju je Yasser Arafat 1959. godine kao dio borbe za međunarodno priznanje Palestine. Fatah je najveća palestinska stranka i dominantna politička snaga unutar Palestinske vlasti na Zapadnoj obali. Kralj Jordana još navodi da "koncentrirani međunarodni napor za izgradnju arhitekture mira, sigurnosti i prosperiteta, temeljene na miru između Palestine i Izraela, proizašlog iz dvodržavnog rješenja mora biti prioritet." (Washington Post, 2023) On smatra kako "nitko neće prevladati, ako Palestinci ne dobiju pravo na vlastitu državu. Samo to će biti istinska pobjeda za Palestince i Izraelce. I to, više od svega, bila bi pobjeda za svo čovječanstvo." (Washington Post, 2023) Ovdje jedino treba spomenuti kako je Hamas upravo odlazak Izraela iz Gaze svojevremeno nazvao vlastitom pobjedom koja opravdava korištenje oružane sile. Tu se postavlja pitanje koliko je uopće smisleno raditi ustupke Hamasu te može li se s njime

pregovarati o trajnom miru. Stava sam kako vodstvo Izraela ima negativne odgovore na ova dva pitanja te da ne vidi Hamas niti kao partnera u pregovorima niti budućoj arhitekturi vlasti, odnosno mira, u Svetoj zemlji. Tijekom 1960-ih, Fatah je postao dominantna skupina unutar PLO, koja je postala službeni predstavnik Palestinaca. Organizacija je izvodila gerilske napade i oružane akcije protiv izraelskih ciljeva, pokušavajući tako usmjeriti pažnju svijeta na palestinsko pitanje. Nakon što je 1993. potpisan Sporazum iz Osla između PLO-a i Izraela, Fatah, pod Arafatovim vodstvom, prihvatio je mirovni proces i mirni put stvaranja Palestinske države. Time se Fatah transformirao iz gerilskog pokreta u političku organizaciju koja preuzima odgovornost za upravljanje Palestinskom samoupravom. Nakon Arafatove smrti 2004., Mahmoud Abbas postao je vođa Fataha i dodatno usmjerio organizaciju prema diplomatskom rješenju. Međutim, sukobi s Hamasom, koji se protivi priznanju Izraela, dodatno su oslabili Fatah, posebice nakon poraza u Gazi 2007. što sam prije objasnio. Danas Fatah djeluje kao politička stranka s bazom na Zapadnoj obali, gdje zagovara mirovne pregovore i rješenje s dvije države za izraelsko-palestinski sukob.

3.5. Hezbolah

Hezbolah, također poznat kao Hizbulah, je šiitska islamistička politička i militantna organizacija sa sjedištem u Libanonu. Pojavila se početkom 1980-ih kao odgovor na izraelsku ofenzivu u Libanonu i od tada je evoluirala u značajnog igrača u libanonskoj politici i istaknutu snagu na Bliskom istoku. Riječ "Hezbolah" znači "Božja stranka" na arapskom. Hezbolah djeluje kao politička stranka i paravojna organizacija. U međunarodnim odnosima označena je kao teroristička organizacija, prije svega od strane nekoliko zapadnih zemalja i organizacija, uključujući Sjedinjene Države i Europsku uniju.

„Hezbolah je iz malobrojne skupine vrlo brzo prerastao u snažnu oružanu silu i važnog aktera u libanonskoj politici.“ (Havel, 2016: 140) Vojno krilo Hezbolaha je dobro opremljeno i sudjelovalo je u oružanim sukobima, uključujući rat s Izraelom 2006. godine. Grupa ima sofisticiranu mrežu tunela, bunkera i skladišta oružja u južnom Libanonu. (CNN, 2024) Također je sudjelovala u sirijskom građanskom ratu, boreći se uz snage sirijske vlade u potpori vladajuće vlade Assada. Treba napomenuti da Bashar al-Assada snažno podržavaju Rusija i Iran. Osim svojih vojnih aktivnosti, Hezbolah je glavna politička i društvena sila u Libanonu. Ima značajnu prisutnost u libanonskom parlamentu i vladi te igra ključnu ulogu u politici zemlje. Hezbolah ima snažnu podršku iz Irana, koji mu pruža financijsku i vojnu potporu. Smatra se ključnim igračem u regionalnoj dinamici moći na Bliskom istoku, posebno u kontekstu izraelsko-

iranskog sukoba i šireg sunitско-šijitskog sukoba u regiji. Ako bi netko pogledao kartu, mogao bi nacrtati ravnu poveznicu od Teherana (Iran) preko Iraka koji ima sve više iranske prisutnosti, dalje prema Siriji koju podržava Iran, sve do Libanona i Hezbolaha. Ovo je jednostavna opskrbna ruta za Iran kojom pomaže bilo kojoj terorističkoj organizaciji u napadu na Izrael. Time je sjeverna fronta za Izraelske obrambene snage (IDF) ostala aktivna. Sukob Izraela i Hezbolaha predstavlja najbližu točku otvorenom kopnenom sukobu između Irana i Izraela.

3.6. Muslimansko bratstvo

Muslimansko bratstvo je islamska politička organizacija koja je osnovana u Egiptu 1928. godine od strane Hassana al-Banne. U početku je imala za cilj promicanje islamskih moralnih vrijednosti, socijalne pravde i primjene islamskog zakona, poznatog kao šerijat. Od tada je evoluirala u jedan od najutjecajnijih i najkontroverznijih islamističkih pokreta na Bliskom istoku i šire. (BBC, 2013)

Muslimansko bratstvo ima ogranke i podružnice u mnogim zemljama, zagovarajući različite stupnjeve političkih i društvenih promjena u skladu sa svojom islamističkom ideologijom. Povijesno je bilo uključeno u socijalni i humanitarni rad, pružajući usluge u obrazovanju, zdravstvenoj skrbi i socijalnoj pomoći.

Unatoč svom humanitarnom radu, grupa je naišla na značajne kontroverze i bila je predmet suzbijanja u raznim zemljama, posebno u Egiptu i nekim drugim arapskim zemljama. Neki kritičari optužuju je za promicanje političke ideologije koja je u sukobu s demokratskim načelima, dok je drugi vide kao legitimni izraz islama kroz politiku.

Stajališta Muslimanskog bratstva o upravljanju i njegovom odnosu prema demokratskim načelima bila su predmet rasprava i proučavanja. Neki od njegovih ogranaka su sudjelovali u političkim procesima i stekli moć u zemljama poput Egipta i Tunisa nakon arapskog proljeća. Međutim, grupa se suočila s izazovima i represijama, što je dovelo do njezine označavanja kao terorističke organizacije u većini demokratskih zemalja. Uz niz zapadnih zemalja i dio dominantno islamskih zemalja je Muslimansko bratstvo proglasio za terorističku organizaciju, od kojih se ističe Saudijska Arabija. (BBC, 2014)

Važno je napomenuti da uloga i utjecaj Muslimanskog bratstva mogu značajno varirati u različitim zemljama i kontekstima. Nadalje, važno je ne zanemariti činjenicu da su i Hamas i Hezbolah proizašli iz djelovanja Muslimanskog bratstva. Bratstvo ima sjedište u Kataru, domu Al Jazeera, najutjecajnijeg arapskog medijskog kanala. Možemo reći da je Muslimansko bratstvo ideološki 'stariji brat' Hamasa i Hezbolaha.

4. GEOPOLITIČKI UČINCI SUKOBA

Nakon povijesnog pregleda i opisa aktera uključenih u sukob sada ću obraditi neke od geopolitičkih učinaka s obzirom na druge svjetske sile, velike države i saveze. Iako se ne može u cijelosti pobrojati sve učinke koje je ovaj još aktivni sukob imao, ovdje ću nastojati prikazati one za koje smatram da su polučili najveći učinak.

Nakon Hamasovog brutalnog napada na Izrael 7. listopada, u kojem je poginulo više od 1139 civila, ljudi su izašli na ulice diljem svijeta kako bi izrazili solidarnost s Izraelom ili osudili njegov kažnjavajući vojni odgovor u Pojasu Gaze, u kojem je ubijeno više od 41.500 Palestinaca do danas. (AlJazeera, 2024) Ovdje je bitno istaknuti kako jedini izvor podataka o broju ubijenih osoba u Gazi je Hamasovo ministarstvo zdravstva, a brojku koja dolazi od jedne od sukobljenih strana treba uzeti s rezervom već iz tog razloga, ali i činjenice da je Hamas sam tvrdio da je prije početka ovog sukoba imao oko 40.000 naoružanih vojnika. (Axios, 2023) Smatram kako je zbog kritičkog promišljanja bilo bitno istaknuti ove činjenice jer često nisu dio javnih rasprava o ovoj temi. Ovime nipošto ne želim umanjiti činjenicu da je ubijen veliki broj civila.

Kako definirati geopolitički položaj? Marta Zorko nudi definiciju koja nije usko vezana uz geografsku predispoziciju. "S druge strane, geopolitički položaj ne ovisi isključivo o geografskim predispozicijama. On podrazumijeva i geografiju i povijest, geopolitičku kulturu, narative i mitove, pripadnost i identitet." te dodaje "u suvremeno doba geopolitički položaj sve više uključuje i analizu meke moći, međunarodnu vidljivost, prepoznatljivost i pozicioniranje u svijetu." (Zorko, 2023: 97) U pogledu projekcije moći veliku ulogu igra percepcija moći koju ima onaj koji ju nosi, spram onoga na koga se moć odnosi. "Nepredviđena i neplanirana krizna stanja, ili nedovoljna prilagodba predviđenim, utječu na geopolitičku ranjivost zemlje, a time i na promjenu geopolitičkog položaja u odnosima moći." (Zorko, 2023: 98) Upravo je aktualni sukob Hamasa i Izraela pokazatelj jedne krize kako obavještajnog, tako vojnog, pa diplomatskog i u konačnici strateškog postupanja Izraela koji je dopustio da daleko slabiji akter dovede situaciju do stanja gdje se Izrael, kao onaj koji je napadnut, mora opravdavati za svoje poteze. Navodi Model "3-G položaj države, graničnih i teritorijalnih sporova, veličine i oblika teritorija, položaja regije/regija jezgre i posebnih geopolitičkih aspekata nacionalne sigurnosti." (Zorko, 2023: 98) Iz njega vidimo kako je Izrael u odnosu na Hamas doživio ugrozu s obzirom na svaku odrednicu, ugrožen je teritorij i stanovništvo te stoga država, njegov skućeni položaj,

taj izduženi i teško branjivi oblik države bez dovoljne strateške dubine duž svoga teritorija pokazao je nakon dugo vremena svu ranjivost Izraela.

Ovdje je zanimljivo napraviti usporedbu Hrvatske i Izraela, teritorijalno je Hrvatska veća od Izraela, ali zbog rastegnutog oblika u 'zmaja' ili 'sokola' naprosto ima problem sa strateškom dubinom kao i Izrael. Praktički svaki od neposrednih neprijatelja Izraela, kao što su Hezbollah i Hamas kada bi se nalazili na našim granicama, a sa svojim trenutnim arsenalom, mogli bi prijetiti cijeloj Hrvatskoj. Tu dolazimo do pitanja državne strategije. Hrvatska u svojim strateškim dokumentima uzima u obzir geopolitički položaj u obzir, ali samo u određenoj mjeri. Hrvatska kao čvorišna država više europskih regija ima priliku, ali i izazove, netko bi mogao reći da je i Izrael na čvorištu takve tri regije – Mediteranske, Afričke i Azijske – iako je to opće obilježje skoro cijelog Bliskog istoka (jer ako nije u pitanju Mediteran onda je Indijski ocean). Osim navedenoga Izrael je u srcu, čvorištu, tri velike monoteističke religije – Judaizma, Kršćanstva i Islama. Svi ovi izazovi definiraju okoliš aktualnog sukoba Hamasa i Izraela.

Iz geopolitičkog okruženja kako sam ga ovdje opisao, a uslijed sukoba nastali su određeni geopolitički učinci. Nastojat ću geopolitičke učinke prikazati kroz analizu trenutne političke pozicije, perspektive SAD-a, Njemačke, Francuske, Tunisa, proxy sukoba SAD-a i Irana, Kine i Rusije.

4.1. Politička pozicija

Sukob između Hamasa i Izraela, koji je započeo 7. listopada 2023., značajno je podigao napetosti na Bliskom istoku, te se ubrzo proširio i na druge dijelove Bliskog istoka, a njegove se posljedice osjećaju diljem svijeta. Dok Izraelske obrambene snage i Hamas vode intenzivne borbe u Gazi, bojište se proširilo i na druge zemlje u regiji, uključujući Libanon, poglavito njegov južni dio, gdje je Hezbollah od 8. listopada 2023. počeo izvoditi raketne napade na sjever Izraela, te Siriju, gdje su izraelske snage napale iranske ciljeve povezane s tamošnjim proksijima. Irak i Jemen također su uvučeni u sukob, pri čemu proiranske milicije u tim zemljama vrše napade na američke baze i interese u regiji, dok su u Crvenom moru zabilježeni incidenti koji uključuju napade bespilotnih letjelica na trgovačke brodove od strane pak još jedne militantne skupine koju podržava Teheran, a to su Huti.

U analizi sukoba, posebna pozornost usmjeravam na četiri ključna pitanja. Prvo, podrška Izraelu u odmazdi nakon napada 7. listopada koja je izazvala različite reakcije među saveznicima, a posebno su SAD i nekoliko europskih zemalja podržale izraelske vojne akcije. Sama odmazda izazvala je brojne rasprave o pravednosti takve reakcije i njenim posljedicama

na civilno stanovništvo. Niz država Bliskog istoka osudio je akcije Izraela, smatrajući ih pretjeranim. Drugo, pitanje priznanja Palestine dugo je polariziralo međunarodnu zajednicu, ali sada dobiva na značaju jer sve više država izražava potrebu za formalnim priznanjem Palestine. Brojne zemlje, poput Švedske i Irske, već su priznale Palestinu, dok se u drugim državama, uključujući SAD-u, to pitanje ponovno razmatra u svjetlu eskalacije sukoba. Treće, pitanje rješenja s dvije države također se našlo u fokusu jer mnogi smatraju kako je ovaj sukob dodatno pokazao nužnost mirnog suživota Izraela i Palestine kroz jasno definirane granice. Međutim, i dalje postoje velike prepreke za postizanje ovog cilja, a prijedlozi o rješenju s dvije države nailaze na mješovite reakcije, uključujući skepticizam u Izraelu i Palestini. Četvrto, reakcije naroda na odluke vlasti u ovim pitanjima bile su snažne i u nekim slučajevima dovodile do velikih prosvjeda. U Izraelu i Palestini građani izražavaju snažne osjećaje prema postupcima vlasti u vođenju sukoba, dok su u SAD-u, Francuskoj i Njemačkoj zapaženi veliki prosvjedi s izraženim stavovima protiv ili u korist obje strane sukoba, a koji su imali i posljedice na unutarnja politička pitanja.

Izvan Bliskog istoka, učinci sukoba osjetili su se daleko. U SAD-u i Europi došlo je do žustrih rasprava o slobodi govora, pri čemu su se pitanja izražavanja potpore Palestini ili Izraelu našla u središtu polemika i nerijetko sukoba. Diplomatski sukobi u Ujedinjenim narodima dodatno su se zaoštrili, s globalnim silama poput SAD-a i Rusije koje zauzimaju suprotstavljene stavove o rješavanju krize, dok su pokušaji donošenja rezolucija više puta propali zbog međusobnih veta. Dok one rezolucije koje su donesene ne nude pravo rješenje sukoba, već se usredotočuju na lakše teme oko kojih je moguće postići konsenzus, poput povratka taoca, poštivanja međunarodnog i humanitarnog prava te dostave medicinske pomoći. U međuvremenu, sukob je doveo do porasta zločina iz mržnje diljem svijeta, usmjerenih prema Židovima, muslimanima i Arapima. U gradovima poput Pariza, Berlina i New Yorka prijavljeni su deseci incidenata povezani s antisemitskim i islamofobnim nasiljem, uključujući napade na džamije, sinagoge i židovske, odnosno islamske centre. Ove tenzije stvaraju osjećaj nesigurnosti unutar pogođenih zajednica i dodatno polariziraju društva, potičući ekstremističke skupine na obje strane sukoba. Ovaj rat se događa u globalnom političkom trenutku kada će oko 40 % svjetske populacije tijekom 2024. godine izaći na izbore u više od 40 zemalja. U nekoliko država sukob Izraela i Hamasa već stvara ili pogoršava političke podjele koje bi mogle imati stvarne izborne posljedice. U SAD-u sukob je postao jedno od ključnih pitanja u očima predsjedničkih izbora ove godine. U zemljama poput Njemačke i Francuske, pitanje integracije muslimanskih manjina, te antisemitizam i islamofobija, bili su u fokusu lokalnih i nacionalnih izbora. S obzirom na to da se sukob nastavlja, globalna zajednica je u stanju opće nesigurnosti, a prijetnje od novih

oružanih sukoba ili čak šireg regionalnog rata ostaju realna mogućnost. Zajedno s energetske krizama, migracijskim valovima i gospodarskom nesigurnošću, rat između Hamasa i Izraela dodaje novu razinu kompleksnosti svjetskoj političkoj i diplomatskoj areni, s potencijalno dugoročnim posljedicama po stabilnost mnogih zemalja.

4.2. Sjedinjene Američke Države

Izvan samog Izraela, političke posljedice rata vjerojatno će se najjače osjetiti u Sjedinjenim Državama, gdje je izraelsko-palestinski sukob vanjskopolitičko pitanje od posebne važnosti za birače. Predsjednik Joe Biden odlučno je stajao uz Izrael od napada 7. listopada, požurujući s dodatnom američkom vojnom pomoći Izraelu kako bi se ojačala obrana kroz sustav Iron Dome, kroz Kongres je usvojen značajan paket pomoći za Izrael i iskoristio je veto SAD-a kako bi blokirao Rezoluciju Vijeća sigurnosti UN-a kojima se zahtijevao trenutni humanitarni prekid vatre u Gazi. Kako su rasle kritike i na međunarodnoj razini i unutar njegove vlastite stranke zbog izraelskog ponašanja u ratu i zapanjujućeg broja civilnih žrtava, Biden je zauzeo oštriji stav o onome što je opisao kao izraelsko "neselektivno" bombardiranje Gaze.

Potporna SAD-a Izraelu također je zakomplicirala napore Washingtona da uvjeri globalni jug da stane uz Ukrajinu usred njezina tekućeg rata s Rusijom. Biden je nastojao povezati dva rata zajedno, prikazujući Ukrajinu i Izrael kao dvije demokracije u ratu s neprijateljima koji žele njihovo uništenje. "Povijest nas je naučila da kada teroristi ne plaćaju cijenu za svoj teror, kada diktatori ne plaćaju cijenu za svoju agresiju, uzrokuju više kaosa i smrti i više razaranja", rekao je u obraćanju u Ovalnom uredu u listopadu. (White House, 2023) Ali mnogi promatrači optužuju Washington i širi Zapad za dvostruke standarde zbog njihovog glasnog odgovora na rusku okupaciju Ukrajine i prigušenijeg odgovora na izraelsku okupaciju palestinskih teritorija koja je u tijeku.

Donald Trump i Kamala Harris iznijeli su različita stajališta o sukobu između Izraela i Hamasa. Donald Trump se dosljedno postavljao kao čvrsti pristaša Izraela. Nakon napada Hamasa, tvrdio je da je rješenje s dvije države, koje je prije smatrao mogućim, sada „vrlo, vrlo teško“ postići. Oštro je kritizirao upravljanje situacijom od strane Bidenove administracije, navodeći kako je pod vodstvom demokrata opstanak Izraela u sve većoj opasnosti. Čak je išao toliko daleko da je sugerirao da bi Izrael bio „gotov“ ako bi Kamala Harris postala predsjednica. Njegovo stajalište naglašava nepokolebljivu podršku Izraelu u pravu na samoobranu i zagovara tvrdi pristup prema Hamasu, kojeg opisuje kao terorističku prijetnju opstanku Izraela.

Iz službene objave Bijele Kuće vidljivo je kako Kamala Harris također podržava pravo Izraela na samoobranu, ali zauzima pristup kojim se nastoji dodvoriti mlađim glasačima kao i muslimanima. Jasno je osudila Hamas kao terorističku organizaciju te naglasila da nijedna država ne može živjeti s takvom prijetnjom. S druge strane naglasila je potrebu da Izrael poštuje međunarodno humanitarno pravo, izražavajući duboku zabrinutost zbog velikog broja civilnih žrtava u Gazi. Pozvala je na veću zaštitu Palestinaca koji nisu povezani s Hamasom, a istaknula je važnost pronalaženja rješenja za suživot nakon sukoba. Harris je ostala pri stavu da je plan dvije države najbolji put za dugoročan mir na Bliskom istoku, ali je kritizirala Hamas zbog postupanja koje takvo rješenje čini sve manje izglednim. (White House; 2023) Trump i Harris podržavaju pravo Izraela na samoobranu, gdje Trump zagovara agresivniji stav s manjim naglaskom na humanitarni učinak u Gazi, dok nasuprot njega Harris traži uravnoteženiji pristup, usmjeren na sigurnost Izraela, zaštitu palestinskih civila i nastavak zagovaranja plana dvije države. (PolitiFact; 2024)

Zaključno možemo reći kako SAD snažno podržavaju Izrael u pravu na samoobranu, uključujući i vojnu odmazdu. SAD tradicionalno ne priznaju Palestinu kao samostalnu državu, ali pružaju humanitarnu i ekonomsku pomoć Palestincima. Podržavaju rješenje s dvije države, iako smatraju da su pregovori trenutno u zastoju. U SAD-u se održavaju brojni pro-palestinski i pro-izraelski prosvjedi, često izazivajući podjele unutar zajednica i političkih krugova te su postali tema aktualnih predsjedničkih izbora.

4.3. Njemačka

Godine 2008., tadašnja njemačka kancelarka Angela Merkel posjetila je Izrael i proglasila sigurnost te zemlje temeljnim prioritetom njemačke vanjske politike, nazvavši je njemačkim Staatsräsonom – izrazom koji ukazuje na temeljnu obavezu države. Ovo nije samo simbolički čin, već izraz njemačke posvećenosti suočavanju s vlastitom nacističkom prošlošću i osiguranju da se strahote Drugog svjetskog rata ne ponove. U toj izjavi, Merkel je istaknula vezu Njemačke s Izraelom kao neraskidivu zbog povijesnih i moralnih obveza prema židovskom narodu.

Međutim, proteklih godina porast krajnje desnice u Njemačkoj, predvođene AFD-om (Alternative für Deutschland), doveo je u pitanje održivost tog koncepta suočavanja s prošlošću. AFD je poznat po svojoj kritici migrantske politike EU te politike otvorenih vrata Angele Merkel. Isto tako oponiraju u određenim segmentima njemačkoj kulturi sjećanja što uključuje i odnos prema antisemitizmu pa shodno tome i Izraelu. Stranka se koristi populističkim političkim izričajem, a neki njezini članovi su optuženi za relativizaciju holokausta i

antisemitizam. Iako AFD formalno osuđuje antisemitizam, neki članovi osporavaju njemačku obvezu prema Izraelu, dok se zalažu za jačanje stavljanje njemačkih interesa na prvom mjestu - što je kopija izolacionističke politike Donalda Trumpa 'America First'.

Njemački Osnovni zakon izričito zabranjuje antisemitizam i poricanje prava Izraela na postojanje, čime se štiti zajedničke vrijednosti i povijesno sjećanje zemlje. Unatoč tome politička dinamika u Njemačkoj sve više odražava rastuću podjelu. Antisemitizam i negiranje prava Izraela na postojanje još su uvijek ilegalni, no izrazi oponiranja Izraelu sve su prisutniji u javnosti nakon početka vojnih operacija u Gazi. Primjeri toga uključuju otkazivanje umjetničkih suradnji ili događaja zbog kritike Izraela. (The Guardian: 2023)

Porast podrške krajnje desnici, a posebno AFD-u, može biti povezan s nezadovoljstvom prema njemačkoj migrantskoj politici i međunarodnim obvezama prema Izraelu. AFD je ostvario izborne uspjehe u istočnim njemačkim regijama, gdje su mnogi birači skeptični prema tzv. elitističkim politikama i povijesnim narativima o holokaustu koje zastupa službeni Berlin. Pitanje Palestine i izraelsko-palestinski sukob AFD koristi kako bi proširio svoju biračku bazu, predstavljajući se kao branitelj prava Palestinaca, što su u osnovi pozicije koje pripadaju ljevici, dok istodobno zadržava konzervativne i nacionalističke stavove svojih birača koji prihvaćaju pro palestinsku retoriku ako je ona u konačnici usmjerena protiv Izraela, točnije Židova.

U budućnosti ćemo vidjeti ako će AFD uspjeti zadržati podršku od 15 do 18 % iako vidimo da je posljednjih mjeseci njihov rezultat na nacionalnoj razini stabilan, odnosno bez većih pomaka. Svakako je sukob Hamasa i Izraela otvorio bolna sjećanja za Njemačko društvo, vratio u politički diskurs teme koje naprosto nisu bile dio 'uljudene' političke rasprave u Njemačkoj kroz protekla desetljeća. Nastavno na navedeno, Njemačka čvrsto podržava Izraelovo pravo na obranu, ali je istovremeno otvorena za humanitarnu pomoć Palestincima. Njemačka ne priznaje Palestinu službeno, ali ima političke odnose s Palestinskom upravom. Podržavaju rješenje s dvije države kao jedini održivi put prema trajnom miru. Prosvjedi u Njemačkoj su intenzivni, pri čemu se većinom radi o pro-palestinskim okupljanjima koja izazivaju pažnju vlasti zbog mogućih sigurnosnih rizika te su refleksno doveli do jačanja krajnje desnog AFD-a.

4.4. Francuska

Nakon lošeg rezultata svojeg pokreta, odnosno stranke Ensemble, na izborima za zastupnike za Europski parlament aktualni predsjednik Francuske Emanuel Macron odlučio je 'blitz' izborima za nacionalnu skupštinu potvrditi smjer Francuske. Taj naum se nije obistinio. Naime zbog posebnosti dvokružnog većinskog izbornog sustava u Francuskoj nakon prvog kruga bilo je

jasno da daleko najveći broj glasova, preko 10 milijuna, osvaja nacionalistička fronta kojom rukovodi dinastija Le Pen, dok je na drugom mjestu bio ljevičarski savez kojega je predvodio Jean-Luc Mélenchon, tek je treća snaga bila Macronova stranka, a daleko od respektabilnog broja mandata bilo je njegov dotadašnji koalicijski partner Les Républicains. Dok je u drugom krugu kroz politički dogovor došlo do povlačenja kandidata s ljevice ili Macronove stranke konačni sastav nove nacionalne skupštine dobio je primarno lijevu odliku, uz nešto jači rezultat Macronove stranke ispred Nacionalnog okupljanja Marin Le Pen.

Bitna odrednica ove kampanje bili su doseljenici, njihovo potomstvo i mladi koji su za razliku od prethodnih dvoje predsjednički izbora i dvoje izbora za nacionalnu skupštinu svoj glas umjesto Macronu odlučili dati ljevici. Razlog je bio jasan, Macron je uz Izrael, a ljevica traži hitno priznanje Palestine po uzoru na lijeve vlade u Španjolskoj, Irskoj, Norveškoj i Sloveniji. Ovakvo ponašanje lijevih političkih opcija ne iznenađuje, Havel često spominje da upravo lijeve političke opcije imaju manje razumijevanja za poteze Izraela i češće daju bjanko podršku priznanju Palestine. „Ljevičarski pokreti diljem svijeta solidarizirali su se s Palestincima. Suosjećajući s palestinskim prognanicima, protiv Izraela je istupilo i nekoliko velikih kršćanskih denominacija na Zapadu.“ (Havel, 2016: 134) zatim „Uz arapski svijet i protiv Izraela bili su Sovjetski Savez i cijeli komunistički blok.“ (Havel, 2016: 134) te naposljetku „Neprijateljstvo prema židovskoj državi bilo je prisutno u ideološki i politički različitim državama i strujama: od krajnje komunističke ljevice, koja je pristajala uz politiku Moskve, socijaldemokrata, koji su prosvjedovali protiv imperijalizma i kolonijalizma, preko konzervativaca i kapitalističkih krugova koji su zbog naftne krize gubili profit do protusemitske ekstremne desnice i rasističkih grupacija.“ (Havel, 2016: 135) Ovdje se radi o reakcijama uslijed Jomkipurskog rata, današnje reakcije lijevih političkih aktera uobličene kroz priznanja, a poglavito Španjolske, svjedoče da ovaj trend postoji, odnosno pronašao je svoju potvrdu i više od pedeset godina nakon Jomkipurskog rata.

Francuska je podržala izraelsko pravo na obranu, uz pozive na suzdržanost u odmazdama. Priznaje Palestinu kao državu od 2014. godine, ali podržava nastavak pregovora između Izraela i Palestine. Francuska također snažno zagovara rješenje s dvije države. Rat Hamasa i Izraela izazvao je masovne pro-palestinske prosvjede u Parizu i drugim gradovima, što je povremeno rezultiralo sukobima između prosvjednika i policije. Tema je imala značajan učinak na prijevremene parlamentarne izbore.

4.5. Europska unija

Neslaganje među državama članicama Europske unije oko odgovora na sukob između Hamasa i Izraela odražava duboke podjele u EU-u koje se temelje na povijesnim, političkim i moralnim perspektivama prema izraelsko-palestinskom sukobu. Te podjele oslikavaju različite pristupe vanjskoj politici i pitanjima Bliskog istoka, što otežava stvaranje jedinstvenog odgovora na krize poput ove.

Njemačka i Austrija brzo su izrazile snažnu podršku pravu Izraela na samoobranu. Njemačka, zbog svoje povijesne odgovornosti prema židovskom narodu nakon Holokausta, zadržava snažan stav solidarnosti prema Izraelu. Ovaj stav ostao je konstantan i nakon dolaska Olafa Scholza na vlast, a Njemačka je osudila napade Hamasa i potvrdila Izraelovo pravo na obranu. Češka i Mađarska, također su glasno stale uz Izrael, gdje se Mađarska pod vodstvom Viktora Orbána pozicionirala kao blizak saveznik Izraela unutar EU-a.

S druge strane, države poput Irske i Španjolske izražavaju zabrinutost zbog vojnih akcija Izraela u Gazi. Irska, koja se tradicionalno identificira s borbom za neovisnost i prava potlačenih naroda, kritizirala je razmjere izraelskih napada, naglašavajući važnost poštivanja međunarodnog humanitarnog prava i pozivajući na prekid neprijateljstava. Irska se već dugo zalaže za palestinske ciljeve unutar EU-a, dok je Španjolska pozvala na suzdržanost i naglasila važnost zaštite civilnog stanovništva, osuđujući stradanje civila u Pojasu Gaze.

Francuska i Italija zauzele su srednji put. Dok su podržale pravo Izraela na obranu, također su izrazile zabrinutost zbog humanitarne situacije u Gazi. Francuski predsjednik Emmanuel Macron naglasio je važnost zaštite civila, dok je Italija, pod Melonijinom vladom, također nastojala uravnotežiti pravo Izraela na obranu s potrebom za ljudskom suzdržanošću.

U kontekstu Europske unije, ove razlike stvaraju izazove u postizanju zajedničkog stava. Iako su se članice EU-a složile u osudi Hamasovih napada, bilo je teško postići konsenzus o konkretnim mjerama i retorici prema izraelskim akcijama. Povijesni i geopolitički konteksti članica doprinose ovim neslaganjima. Dok je istočna Europa sklona većoj podršci Izraelu, zapadna Europa izražava zabrinutost zbog humanitarnih posljedica u Gazi. Ovaj sukob naglašava širu poteškoću Europske unije u oblikovanju jedinstvene vanjske politike, posebno u pitanjima koja uključuju složene povijesne i moralne dimenzije poput izraelsko-palestinskog sukoba. (Deutsche Welle; 2023) Sukob između Hamasa i Izraela još jednom je naglasio duboke unutarnje podjele unutar EU-a po pitanju Bliskog istoka, te potrebu za promišljanjem strategija kako bi Unija mogla učinkovitije djelovati na globalnoj sceni, posebno u ovako osjetljivim međunarodnim sukobima. Sveukupno, EU u cjelini podržava pravo Izraela na obranu, ali

istovremeno poziva na razmjernost u vojnim odgovorima. Iako kao unija ne priznaje Palestinu, neke države članice priznale su Palestinu, što odražava podijeljenost unutar EU. Podržavaju rješenje s dvije države i nastoje posredovati u pregovorima. U većini europskih država održavaju se pro-palestinski prosvjedi, ali oni su usmjereni na njihovu vlast u državi, a ne na europsku razinu.

4.6. Tunis

Krajem listopada 2023. zastupnici u tuniškom parlamentu iznijeli su zakon kojim bi se kriminalizirali svi napori za normalizaciju odnosa s Izraelom u pokušaju da se podigne zaštitni zid protiv šireg regionalnog trenda diplomatskog zbližavanja između Izraela i arapskih zemalja koji se očitovao kroz Abrahamske sporazume sve do početka izbijanja sukoba. (AlJazeera, 2023) Zakon se već raspravljao prije napada Hamasa, ali je brzo aktualiziran s izbijanjem sukoba. Simpatije prema Palestincima duboke su i dugotrajne u Tunisu, koji je u 80-im godinama bio domaćin Palestinskoj oslobodilačkoj organizaciji (PLO). Prijedlog zakona donosi stroge kazne do 10 godina zatvora, što se opisuje kao "zločin normalizacije". Također bi kriminalizirao svaki kontakt s izraelskim građanima ili tvrtkama, što bi bilo teško i drakonski za provedbu.

U iznenađujućem zaokretu, predsjednik zemlje, Kais Saied - koji je prethodno opisao sve napore da se normaliziraju veze s Izraelom kao izdajničku, istupio je protiv prijedloga zakona. Saied, koji ima povijest javnih antisemitskih primjedbi, ponudio je zamršeno objašnjenje da nema potrebe kriminalizirati veze sa zemljom koju Tunis ne priznaje. (Le Mond, 2024)

Međutim, neki tuniški zastupnici tvrde da je Saiedov zaokret došao jer su Sjedinjene Države intervenirale u pokušaju da zaustave prijedlog zakona. Pozivajući se na ono što je nazvao "službenom korespondencijom američkog veleposlanstva u Tunisu upućenoj Ministarstvu vanjskih poslova", jedan član parlamenta uključen u proces rekao je za Le Monde da su Sjedinjene Države zaprijetile da će nametnuti sankcije Tunisu ako zakon bude usvojen. Američki State Department nije odmah odgovorio na zahtjev za komentar o optužbama. Saied je optužen za postojano rušenje demokratskih institucija Tunisa, tako da je malo vjerojatno da će njegov iznenađni prijekor parlamenta zbog prijedloga zakona utjecati na ishod predsjedničkih izbora 6. listopada ove godine. Ali, percepcija da su zapadne zemlje stale uz Izrael dok je postavljao opsadu Pojasa Gaze imala je dubok utjecaj na arapsko javno mnijenje. Ako je i postojao neki optimizam glede suradnje arapskih zemalja s Izraelom, uslijed sukoba

on je skoro pa sav izbrisan. U Tunisu ili drugdje u arapskom svijetu narativ je isti, pitanje Gaze pa tako i Palestine glavno je političko-društveno pitanje.

Tunis, kao većinski arapska zemlja, kritizira izraelske vojne akcije i izražava podršku palestinskom narodu. Priznaje Palestinu kao suverenu državu i daje joj snažnu diplomatsku podršku. Zalaže se za rješenje s dvije države, koje smatra pravednim i održivim. U Tunisu su pro-palestinski prosvjedi česti, a stav javnosti i vlade u velikoj je mjeri onaj shvaćanja Palestinaca i njihove patnje.

4.7. Iran

Primarno je ovo sukob između Izraela i Hamasa, no brzo postaje sve više sukob većih vojnih sila koje podržavaju jednu od zaraćenih strana. Iran, koji podržava i Hamas i libanonski Hezbolah, već se počeo pozivati na 'SAD i njegov proksi Izrael' u svojim porukama oko sukoba, optužujući SAD za eskalaciju nasilja. Sjedinjene Američke Države su dugo godina najveći i najmoćniji partner Izraela. Djelujući kao jamac za Izrael i osiguravajući zemlji 3,8 milijardi američkih dolara obrambene pomoći godišnje, veze SAD-a s Izraelom, koji je najveći primatelj američke inozemne pomoći, su dugogodišnje. Temelje se na osjećaju zajedničke ambicije za Bliski istok, povijesnim vezama i domaćem javnom mnijenju. Za SAD je Izrael jedina demokracija na Bliskom istoku. Stoga ne iznenađuje da su SAD od Hamasovog napada 7. listopada bile otvorene u svojoj potpori Izraelu. To je uključivalo slanje dva nosača zrakoplova u regiju da odvrate druge aktere, poput Hezbolaha, od napada, prikupe obavještajne podatke i osiguraju protuzračnu obranu – što se očitovalo kroz aktivno djelovanje protiv dronova i projektila upućenih prema Izraelu od strane Irana. Sjedinjene Američke Države također su upotrijebile svoj veto da blokiraju rezoluciju Vijeća sigurnosti UN-a o sukobu koju je izradio Brazil jer se u rezoluciji ne spominje pravo Izraela na samoobranu.

Iran je dugogodišnji donator Hamasa, pružajući financijsku podršku, vojnu opremu i obuku. Ova podrška omogućava Hamasu da razvije svoje vojne sposobnosti, uključujući raketne tehnologije koja je bila presudna za uspješnost napada na Izrael. Iran se identificira kao lider otpora protiv Izraela i pomaže Hamasu unutar šireg regionalnog otpora protiv izraelske politike koji uključuje aktere poput Hezbolaha, Huta i Islamskog Džihada. U tom kontekstu, sukobi između Hamasa i Izraela često se doživljavaju kao dio šireg sukoba između Irana i Izraela. Iran vidi Hamas kao sredstvo za jačanje svog utjecaja na Bliskom istoku. Kroz podršku Hamasa, Iran pokušava ojačati svoje prisustvo i utjecaj u arapskom svijetu. Iran je stoga akter koji kroz proksije lansira napade na Izrael kojeg vidi kao produženu ruku SAD-a na Bliskom istoku.

U međuvremenu, iako ništa ne ukazuje na to da je bio izravno uključen u planiranje napada 7. listopada, Iran je dugo podržavao Hamas, financijski, vojno i ekonomski. Doista, Iran je obučavao borce Hamasa još u rujnu, a iranski dužnosnici glasno su čestitali Hamasu na iznenadnom napadu 7. listopada. Sjedinjene Američke Države također tvrde da Iran nadzire i čak omogućuje napade na američke trupe i vojne baze na Bliskom istoku. Ovo se ponajviše odnosi na organizaciju naziva Islamski džihad, još jednog od aktera koje je Iran stvorio i podržava.

Dok su i SAD i Izrael bili iskreni u svojoj potpori svojim dotičnim stranama, ostaje nejasno koliko bi daleko obje strane bile spremne ići da podrže svoje saveznike. Iran je javno pozvao na prekid izraelskih napada na Gazu i zaprijetio da će se uključiti ako se sukob proširi, ali će bez sumnje biti rastrgan između svoje želje za regionalnom prevlašću i zabrinutosti da će biti uvučen u skup sukob u vrijeme ekonomske krize, uslijed višegodišnjih sankcija, i domaće nestabilnosti. SAD se suočava sa sličnom dilemom, s jedne strane žele zaštititi svoje interese na Bliskom istoku i u situaciji gdje postoji snažna domaća potpora Izraelu uz rastući propalestinski pokret, pogotovo među mlađom populacijom s naglaskom na studente. Iskustvo SAD-a na Bliskom istoku (Irak, Kuvajt te Afganistan - u široj regiji) i pritisak arapskih čelnika bez sumnje će dovesti do određenog opreza u dugoročnoj većoj uključenosti. Stječe se dojam da se SAD sve više usmjerava na pružanje humanitarne pomoći i održavanje postojeće razine vojne spremnosti u regiji nego li na dodatnu eskalaciju ili povećavanje podrške Izraelu.

Jačanje sukoba na Libansko-Izraelskoj granici, odnosno sukob Hezbolaha i IDF-a u posljednjih dva do tri mjeseca daje za naslutiti da je jači sukob na sjeveru Izraela pred nama. Najnoviji dokaz je intervencija zračnih snaga Izraela s nekoliko stotina pogođenih ciljeva u južnom Libanonu kao preventivni udar prije velikog raketnog napada Hezbolaha. U konačnici je došlo do neposrednog raketnog napada s oko 300 projektila, što je neusporedivo manje od očekivanog ili napada Hamasa 7. listopada 2023. kada je ispaljeno daleko više od 1000 projektila. Moglo bi se zaključiti da je Hezbolah imao namjeru izvesti daleko veći napada, ali ga je Izrael uvelike prevenirao.

Možemo zaključiti kako Iran otvoreno podržava palestinsku borbu protiv Izraela i protivi se izraelskim vojnim odmazdama, često osuđujući izraelske akcije. Priznaje Palestinu i daje snažnu političku i financijsku podršku raznim palestinskim skupinama. Protivi se rješenju s dvije države i zagovara oslobođanje Palestine kao jedino rješenje. Iranska populacija masovno podržava palestinske stavove, a prosvjedi protiv Izraela u Iranu su uobičajeni i često potaknuti vladinim propagandnim kampanjama.

4.8. Kina

Uz jasne političke stavove Irana i SAD-a o sukobu, pitanje je kako će druge države odgovoriti, a koje bi mogle preuzeti posredničku ulogu. Mnogi su Kinu gledali kao potencijalnog posrednika zbog njezine relativno jake veze s Iranom i uloge koju je preuzela u posredovanju u približavanju Irana i Saudijske Arabije. Međutim, s obzirom na to da SAD sjede s druge strane stola, postoji ograničenje kineske pregovaračke moći, iako će bez sumnje željeti biti viđena kao relevantan akter u raspravi. No do danas se to nije dogodilo, izuzev pomirbe Saudijske Arabije i Irana, nisu bili aktivni u području mirnog rješavanja sukoba. Možda je baš ta pomirba Saudijske Arabije i Irana, zakletog neprijatelja Izraela, povećala razdor između Kine i Izraela. Dosadašnji kineski pristup uvelike je odražavao njezin pristup ruskoj invaziji na Ukrajinu. Odnosno pokušaj da se pozicionira kao neutralna svjetska sila koja teži miru. Naravno, Kina u tome nije neutralna, ona želi proširiti svoju inicijativu Pojas i put na Bliskom istoku i stoga ima jasan interes za mir i stabilnost u regiji. Ovdje je vrijedno zamijetiti da su gospodarski interesi, kao alat širenja moći i utjecaja, u temelju određivanja političkog pristupa nekom području. Također ima jake veze s Iranom i do sada je izbjegavao osuditi napad Hamasa. Stava sam da kineski pristup ovisi o pretpostavci kako, barem za sada, malo mogu dobiti izravnim uključivanjem u razrješenje sukoba. Zbog njihovog bližeg strateškog interesa, a to je Tajvan, Filipini i Japan, Kini vjerojatno odgovara da se uz Ukrajinu SAD mora baviti i Bliskim istokom. Kina podržava pravo Izraela na obranu, ali uz pozive na mirno rješenje sukoba. Priznaje Palestinu kao suverenu državu i održava diplomatske odnose s Palestinskom upravom. Kina podržava rješenje s dvije države kao osnovu za postizanje trajnog mira u regiji. U Kini su prosvjedi rijetki zbog strogih pravila o javnim okupljanjima.

4.9. Rusija

Iako je primarno zaokupljena vlastitim sukobom s Ukrajinom, Rusija je aktivnije nastojala preuzeti posredničku ulogu u sukobu, na temelju toga što, prema Putinu, Rusija ima dobre i tradicionalne odnose s obje strane i stoga se ne bi moglo posumnjati da Rusija igra na ruku jednoj strani. Međutim, budući da je Rusija izrazila dobrodošlicu Hamasu i iranskim dužnosnicima u Moskvi, jasno je da sve tvrdnje o neutralnosti ili potencijal za igranje uloge posrednika brzo nestaju. Štoviše način na koji je Hamas reagirao, korištenjem dronova protiv tenkova, u prvim danima izraelskog protuudara u Gazu pokazuje da su očito prošli nekakvu vojnu obuku od strane ili ukrajinskih ili ruskih oružanih instruktora. S obzirom na to da nije za

očekivati kako bi Ukrajina u ovakvoj ratnoj situaciji slala svoje vojne instruktore Hamasu, a još manje jer je Zelenski iz židovske obitelji, za pretpostaviti je kako je odnos Rusije ili ruskih aktera s Hamasom puno dublji od pukog 'tradicionalnog odnosa.'

Rusko stajalište djelomično je ukorijenjeno u njezinim rastućim vezama s Iranom, koje su ojačale nakon ruske invazije na Ukrajinu, pri čemu Rusija pomaže iranskim vojnim programima i programima letjelica koje se lansiraju u svemir u zamjenu za iranske borbene bespilotne letjelice, balističke projekte i drugu vojnu opremu. Svaka ruska podrška Hamasu bit će ublažena zabrinutošću oko daljnjeg otuđenja Izraela, s kojim ima jake veze, ne samo preko rusko-izraelske dijasporu, koja čini 15% izraelskog stanovništva. Dodajem kako je Izrael do sada odbijao se pridružiti zapadnim sankcijama Rusiji ili slati oružje Ukrajini. Međutim, s obzirom na to da Ukrajina želi iskoristiti kolebanje Rusije kao priliku za zagrijavanje odnosa s Izraelom i s vodećim članom izraelske vladajuće stranke koji prijeti da će natjerati Rusiju da 'plati cijenu' za podršku Hamasu. Ipak, u konačnici, prvi i najvažniji prioritet Rusije i dalje je Ukrajina. U tom smislu nestabilnost na Bliskom istoku ide u prilog Rusiji. Sada smo u trećoj godini od ruske invazije i jasno je da postoji osjećaj da u određenim dijelovima svijeta, osobito unutar SAD-a, apetit za stalnom potporom Ukrajini opada. Putin će se bez sumnje nadati kako će sukob na Bliskom istoku oduzeti vrijeme, energiju i resurse koji bi inače bili usmjereni prema Ukrajini, koja se i dalje uvelike oslanja na potporu Zapada. Istodobno, Rusija koristi rat Izraela i Hamasa kao priliku za diskreditaciju SAD-a okrivljujući ih za krizu, neuspjeh američke diplomacije. Sjedinjene Države uložile su značajnu energiju u pokušaj normalizacije izraelsko-saudijskih odnosa i ti bi napori mogli postati kolateralna šteta u sukobu, u korist Rusije. To ne znači da bi Rusija bila za rat širokih razmjera diljem Bliskog istoka, ne samo zbog prijetnje koja bi to mogla predstavljati njezinim interesima, uključujući njezine zračne i pomorske baze u regiji.

Rusija podržava pravo Izraela na obranu, ali se protivi pretjeranim vojnim odmazdama, pozivajući na politički dijalog. Priznaje Palestinu i održava bliske odnose s palestinskim vodstvom. Zalaže se za rješenje s dvije države, ali je kritična prema načinima na koji se trenutno provode pregovori. U Rusiji su pro-palestinski prosvjedi sporadični, ali kao i kod Kine, prosvjedi nisu naročito jednostavni za organizirati u Rusiji.

4.10. Tablični pregled političkih pozicija promatranih aktera

Na kraju rasprave prikazat ću promatrane države, odnosno međunarodne aktere kroz ovdje određena četiri temeljna pitanja u tabličnom prikazu. Zbog jednostavnosti iznošenja podataka sama pitanja su reducirana kako bi odgovarala prostoru tablice, a stavovi promatranih aktera su svedeni na binarni DA – NE odnos.

Država / Pitanje	Podrška Izraelu u odmazdi	Priznanje Palestine	Podrška rješenju s dvije države	Unutarnji nemiri / prosvjedi
SAD	DA	NE	DA	DA
Njemačka	DA	NE	DA	DA
Francuska	DA	DA	DA	DA
EU	DA	NE	DA	DA
Tunis	NE	DA	DA	DA**
Iran	NE	DA	NE	DA**
Kina	DA	DA	DA	NE
Rusija	DA*	DA	DA	NE

Izvor: Izradio autor, prema; vlastitom istraživanju; *samo u početku; **samo prosvjedi podrške Palestini

Možemo zaključiti kako je od promatranih država jasna podrška rješenju s dvije države, značajna podrška samostalnosti Palestine, kako je sukob imao odjeka u promatranim akterima te kako je podrška Izraelu na samoobranu značajna.

5. ZAKLJUČAK

U zaključku mogu ustanoviti kako sam kroz povijesnu analizu, pregled direktno uključenih aktera te pregled posredno uključenih aktera uspio dati kvalitetan pregled stanja u aktualnom sukobu iz geopolitičke perspektive. Nastojao sam povezati radove stranih i domaćih autora čime se pokazuje bogat akademski opus u Hrvatskoj koji može biti prepoznat i na međunarodnoj razini. Glavni cilj rada, a to je istražiti geopolitičke poremećaje koje je sukob izazvao je ostvaren, uz opasku kako sukob još traje te on još uvijek proizvodi spomenute poremećaje. Koristeći se akademskim radovima istraživača koji detaljno prate događanja na Bliskom istoku te izvorima iz relevantnih medija koji prate dnevna događanja u ovom sukobu uspio sam kreirati pregled najvećih geopolitički poremećaja, odnos učinaka koje je ovaj sukob imao.

U politološkim krugovima se često vodi rasprava o odnosu istoka i zapada, Orijenta i Starog svijeta te iskazuje zanimacija koju istraživanje nama fizički bliskog, ali kulturno-civilizacijski često dalekog svijeta na našem istoku pobuđuje. Ta rasprava nije samo prilika za istraživanje drugoga, već i mogućnost da bolje upoznamo svoj zapadni svijet. Ovakav stav može se iščitati kod oca orijentalizma u modernim društvenim znanostima, a ponajviše u postkolonijalnim studijima Edwarda Wadie Saida. (Said; 1979 1-9) Razmišljajući o trenutnoj situaciji između Izraela i Hamasa, uzimajući u obzir povijest regije i sve gore spomenute aktere, vjerujem da je mir sa specifično Hamasom nemoguć. Počevši od taktika koje koriste, a koje se mogu opisati samo kao terorističke, do činjenice da Hamasov Povelja kaže: "Mirovne inicijative, takozvana mirovna rješenja i međunarodne konferencije za rješenje palestinskog problema, kose se s vjerovanjem Islamskog pokreta otpora. Odreći se bilo kojeg dijela Palestine znači odreći se dijela religije." (Havel, 2016: 141) To jasno pokazuje da su pregovori nemogući. Također, trebamo uzeti u obzir situaciju iz 2005. godine kada su svi Židovi napustili Gazu svojom voljom. Nadalje, 2006. godine Hamas je izjavio da su protjerali Židove iz Gaze svojim vojnim djelovanjem i da je sada vrijeme da ih protjeraju iz Jeruzalema nakon što su stekli vlast putem formalnih izbora.

Vjerujem da nasilje samo rađa više nasilja i, nažalost, ne vidim pozitivan ishod u trenutnoj situaciji. Izrael ima legitimne zabrinutosti i osjeća se ugroženo od strane Hamasa u Pojasu Gaze, tako da su napori IDF-a da unište Hamas, iz njihove perspektive, opravdani. S druge strane, mora se voditi maksimalna briga o zaštiti ljudskih života i poštivanju međunarodnog i humanitarnog prava. S obzirom na gustoću naseljenosti u Pojasu Gaze i nemogućnost civilnog stanovništva da pobjegne, mogu samo pretpostaviti da će rezultat ovog sukoba, bilo da Hamas

bude konačno uništen ili ne, dovesti do značajnog broja civilnih žrtava. Kralj Abdulah iz Jordana u svom pismu rekao je sljedeće "I nemoj griješiti, stanovnici Gaze neće napustiti svoje domove zbog letka ili poruke na mobitelu koji im to savjetuju." (Washington Post, 2023) Jasno je kako spremnost onih koji Gazu smatraju svojom domovinom jaka te da neće biti pokolebana pozivima na evakuaciju.

Dosad se rješenje arapsko-izraelskog sukoba pokušavalo pronaći kroz stvaranje dviju država u kojima bi jedan narod živio odvojeno od drugog. Vjerujem da su svi pokušaji uspostavljanja takvog funkcionalnog odnosa propali. Danas imamo de facto tri teritorijalna aktera na ovom području: Državu Izrael, Zapadnu obalu i Gazu. Gazu vode militanti s kojima pregovori nisu mogući jer ih odbacuju. U međuvremenu, zbog svog oblika, velikog broja židovskih naseljenika i prisutnosti izraelskih policijskih i vojnih snaga, Zapadna obala se pretvorila u prostor gdje Palestina traži svoja prava, ali u kojoj nema veću stvarnu moć, a najvažnija za bilo koju državu je moć korištenja sile na jednom teritoriju. S druge strane, Izrael ulaže velike napore kako bi osigurao teritorij koji je pod njegovom kontrolom. Također, sve to održava se na postojanje značajnog broja palestinskih izbjeglica (oko 6 milijuna) od 1948. godine.

Dok sukob Izraela i Hamasa nema naznake za skorim mirnim ishodom, a uslijed nastavka sukoba u nizu afričkih država te otvorene agresije jedne stalne članice Vijeća sigurnosti, Rusije s ratom u Ukrajini, možemo postaviti pitanje ako je period relativnog mira koji je vladao svijetom od kraja drugog svjetskog rata prekinut? Takav poredak mira detaljno je, kao i uzroke rata obradio je Azar Gat u svom kapitalnom dijelu *Uzroci rata i širenje mira* uz podnaslov *Ali, hoće li se rat vratiti*. (Gat, 2017) Nažalost, na pitanje sadržano u podnaslovu knjige, možemo potvrdno odgovoriti, rat se vratio.

Može li život Židova i Arapa unutar granica međunarodno priznate države Izrael, zajedno s izraelskom vojskom i lokalnim policijskim snagama, biti put ka održivom miru u ovoj regiji? Volim misliti da je to moguće, iako rijetko spominjano, jedna država s jednim dominantnim te drugim velikim narodom nije novina, a postoji niz više ili manje uspješnih primjera od Belgije, Švicarske, Bosne i Hercegovine ili Libanona. U svakom od slučajeva bilo je važno postaviti zdrave društvene temelje, a to je u konkretnom slučaju jedino moguće kroz suradnju vjerskih zajednica. "Vjerske zajednice kao dio društvene zbilje, međusobnom suradnjom kroz istinski i otvoreni dijalog, mogu biti od veliko značaja državi i društvu u ostvarenju zajedničkog cilja, a to je dobrobit i prosperitet građana. Istinskim dijalogom vjerske zajednice preveniraju se svi oblici radikalizma i bilo kakvih zastranjivanja motiviranih vjerom." (Hsanović, 2023: 33) Isto kao što Hamas tumači dijelove Kur'ana kako bi opravdao svoje djelovanje, tako postoje i dijelovi Kur'ana koji puno jasnije pozivaju na suživot, a ne na nasilje. „U islamu se naglašava

"prije svega dijalog sa sljedbenicima Knjige (Ehlul-kitab)" što je dalje pojašnjeno kao "Ehlul-kitab je pojam kojim se označavaju u Kur'anu sljedbenici Knjige, odnosno kršćani i Židovi." (Hsanović, 2023: 35) Zagrebački muftija Hasanović, kao primjer 'pastira' jedne vjerske kongregacije, daje niz pozitivnih primjera kako vjerskih suživot i demokratski dijalog mogu voditi ka miru. "Privatizacija apsolutne istine, odnosno polaganje ekskluzivnog prava na istu, osvješćivalo je i još uvijek osvješćuje u nedostatku drugih argumenata jer ih nema, silu kao krajnje sredstvo za osiguravanje prava na istu što je u konačnici često korišteno, a i dan-danas se koristi kao 'pogonsko gorivo' za ostvarivanje ciljeva koji inače nemaju veze s vjerom." (Hsanović, 2023: 36) On jasno upozorava na mogućnosti zlouporabe istine kroz monopol vjerskih vođa, a to je nešto što smatram da je Hamas odavno učinio. U svojim promišljanjima on se dotaknuo i upravo prostora aktualnog sukoba. „Sveta zemlja stalno je poprište sukoba, ali i razumijevanja te tolerancije između triju velikih abrahamskih religija, pa je tako "Franj(e)o Asiški koji pruža ruku muslimanskom sultanu Maliku al-Kamilu za vrijeme šestog križarskog pohoda na Palestinu." (Hsanović, 2023: 40) te uz ovu povijesnu anegdodu potiče na pitanje. Može li iskustvo zapada, iskustvo zajedničkog života kršćana i muslimana biti temelj za izgradnju trajnog mira na Bliskom istoku? "Danas u zapadnoeuropskim zemljama živi na desetine milijuna muslimana, dok u arapsko-islamskim zemlja boravi također veliki broj kršćana raznolikih denominacija. Stoga bez sustezanja možemo kazati da je putovanje iz jednog religijskog univerzuma u drugi jedno novo iskustvo s kojim se suočava čovjek našega stoljeća." (Hsanović, 2023: 42) uz ova promišljanja želim navesti za kraj i dva, meni osobno dosita važna. Prvi je iz Kur'ana "neka vas mržnja koju prema nekim ljudima nosite nikako ne navede da nepravedni budete. Pravedni budite, jer to je bliže bogobožnosti" (Kur'an, Al-Maide, 8) te drugi "s bratskog susreta s velikim imamom Ahmadom Al-Tayyebom, kojega se rado prisjećam, poručili smo da 'odlučno izjavljujemo da religije nikad ne potiču rat i stavove mržnje, neprijateljstvo i ekstremizam, niti pozivaju na nasilje ili krvoproliće. Te su tragične stvarnosti posljedice zastranjenja od religijskog učenja. Rezultat su korištenja religije u političke svrhe kao i tumačenja religijskih skupina koje su, u nekim povijesnim razdobljima, zloupotrebljavale utjecaj vjerskih osjećaja na srca ljudi (...) Zato ovdje želim ponoviti apel za mir, pravdu i bratstvo koje smo zajedno uputili." (Franjo 2021: 197-198) Ovdje nije samo riječ o osudi zloupotrebe religije, već i poziv da vjera, pa koja god bila, bude temelj za izgradnju mira. Prethodno sam u radu napisao da je mir moguć i smatram tu poruku najvažnijim zaključkom ovog rada.

LITERATURA

Gat Azar (2017) *The Causes of War and the Spread of Peace*; Oxford. Oxford University Press

Said Edward W. (1979) *Orientalism*; New York. Vintage Books, a Division of Random House

Franjo, papa (2021) *Fratelli tutti: enciklika o bratstvu i socijalnom prijateljstvu*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost

Gorenberg, Gershom (2006) *The Accidental Empire: Israel and the Birth of the Settlements, 1967-1977*. New York: Henry Holt and Company

Hasanović, Aziz (2023) *Međureligijski dijalog*. U: Mikac, Rober (ur) *Nacionalna sigurnost Republike Hrvatske u 21. stoljeću*, knjiga 2. (str. 33-57). Zagreb: Jesenski i Turk

Havel, Boris (2013) *Arapsko-Izraelski sukob: Religija, politika i povijest Svete zemlje*. Zagreb: Naklada Ljevak

Havel, Boris (2016) *Izrael*. U: Kasapović, Mirjana (ur) *Bliski istok* (str. 122-150). Zagreb: Političke analize

Harkabi, Yehoshafat (1977) *Arab Strategies and Israel's Response*. New York: The Free Press

Herzog, Michael (2006) *Can Hamas Be Tamed?* *Foreign Affairs* (85) 2: 83-94.

Kasapović, Mirjana (2016) *Bliski istok: povijest i značenje pojma*. u *Bliski istok* (str. 16-19). Zagreb: Političke analize

Kur'an s prijevodom Nurke Karaman (2018) Sarajevo: Kupola

Owen, Michael B. (2002) *Six Days of War: June 1967. and the Making of the Modern Middle East*. London: Penguin Books.

Zorko, Marta (2023) Strategija/strategije nacionalne sigurnosti i izazovi geopolitičkog položaja Republike Hrvatske. U: Mikac, Rober (ur) Nacionalna sigurnost Republike Hrvatske u 21. stoljeću, knjiga 2. (str. 97-123). Zagreb: Jesenski i Turk

INTERNETSKI IZVORI

AlJazeera (2023) Tunisia debates bill to Criminalis normalisation of ties with Israel
<https://www.aljazeera.com/news/2023/11/2/tunisias-parliament-deliberates-on-anti-israel-normalisation-bill> Pristupljeno 6.9.2024.

AlJazeera (2024) Israel-Gaza war in maps and charts: Live tracker;
<https://www.aljazeera.com/news/longform/2023/10/9/israel-hamas-war-in-maps-and-charts-live-tracker> Pristupljeno 6.9.2024.

Axios (2023) What to know about Hamas' military capabilities;
<https://www.axios.com/2023/10/21/palestine-hamas-military-power> Pristupljeno 6.9.2024.

BBC (2013) Profile: Egypt's Muslim Brotherhood; <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-12313405> Pristupljeno 2.9.2024.

BBC (2014) Saudi Arabia declares Muslim Brotherhood 'terrorist group';
<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-26487092> Pristupljeno 2.9.2024.

BBC (2024) Hamas hostages: Stories of the people taken from Israel;
<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-67053011> Pristupljeno 3.9.2024.

Britannica (2024) Abraham Accords; <https://www.britannica.com/topic/Abraham-Accords>
Pristupljeno 1.9.2024.

CNN (2024) Hezbollah: What weapons does it have? A visual guide;
<https://edition.cnn.com/2024/08/24/middleeast/hezbollah-weapons-visuals-intl-dg/index.html> Pristupljeno 2.9.2024.

Deutsche Welle (2023) Israel-Hamas war: EU leaders call for pause in Gaza fighting;
<https://www.dw.com/en/israel-hamas-war-eu-leaders-call-for-pause-in-gaza-fighting/live-67217603> Pristupljeno 3.10.2024.

Economic Cooperation Foundation (2007) Hamas Takeover of the Gaza Strip; <https://ecf.org.il/issues/issue/244> Pristupljeno 30.10.2024.

Human Rights Watch (2021) Gaza: Israel's May Airstrikes on High-Rises; <https://www.hrw.org/news/2021/08/23/gaza-israels-may-airstrikes-high-rises> Pristupljeno 2.10.2024.

IDF (2009) Operation Cast Lead; <https://www.idf.il/en/mini-sites/wars-and-operations/operation-cast-lead/> Pristupljeno 31.10.2024.

Jerusalem Post (2024) IDF website reveals critical information, aiding enemy attacks on Oct. 7 – report; <https://www.jpost.com/israel-news/article-824603> Pristupljeno 30.10.2024.

Le Mond (2024) Tunisian president makes U-turn on law to criminalize normalizing relations with Israel; https://www.lemonde.fr/en/le-monde-africa/article/2023/11/08/tunisian-president-kais-saied-makes-u-turn-on-law-to-criminalize-normalizing-relations-with-israel_6236476_124.html Pristupljeno 6.9.2024.

PolitiFact (2024) How Kamala Harris and Donald Trump compare on Israel-Hamas war, two-state solution; <https://www.politifact.com/article/2024/sep/11/how-kamala-harris-and-donald-trump-compare-on-isra/> Pristupljeno 3.10.

The Guardian (2007) Hamas takes control of Gaza; <https://www.theguardian.com/world/2007/jun/15/israel4> Pristupljeno 30.10.2024.

The Guardian (2023) 'A frenzy of judgement': artist Candice Breitz on her German show being pulled over Gaza; <https://www.theguardian.com/artanddesign/2023/dec/07/a-frenzy-of-judgement-artist-candice-breitz-on-her-german-show-being-pulled-over-gaza> Pristupljeno 3.10.2024.

The Times of Israel (2023) Cabinet okays deal for release of 50 Israeli hostages in exchange for 4-day Gaza truce; <https://www.timesofisrael.com/cabinet-approves-deal-for-return-of-50-hostages-in-exchange-for-multi-day-ceasefire/> Pristupljeno 28.10.2024.

UN (2023) With 2022 Deadliest Year in Israel-Palestine Conflict, Reversing Violent Trends Must Be International Priority, Middle East Coordinator Tells Security Council; <https://press.un.org/en/2023/sc15179.doc.htm> Pristupljeno 2.10.2024.

UN (2024) Palestine refugees; <https://www.unrwa.org/palestine-refugees> Pristupljeno 1.9.2024.

US State Department (2024.) The Abraham Accords; <https://www.state.gov/the-abraham-accords/> Pristupljeno 1.9.2024.

Večernji list (2009) 'Lijevanim olovom' po najvećem zatvoru na svijetu; <https://www.vecernji.hr/vijesti/lijevanim-olovom-po-najvecem-zatvoru-na-svijetu-854583> Pristupljeno 31.10.2024.

Washington Post (2023) King of Jordan: A two-state solution would be a victory for our common humanity; <https://www.washingtonpost.com/opinions/2023/11/14/king-abdullah-jordan-two-state-solution/> Pristupljeno 28.8.2024.

White House (2023) President Biden Gives Oval Office Address on the United States' Response to Hamas' Terrorist Attacks Against Israel and Russia's Ongoing Brutal War Against Ukraine; <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2023/10/20/what-they-are-saying-president-biden-gives-oval-office-address-on-the-united-states-response-to-hamas-terrorist-attacks-against-israel-and-russias-ongoing-brutal-war-against-ukrai/> Pristupljeno 6.9.2024.

White House (2023) Remarks by Vice President Harris on the Conflict Between Israel and Hamas; <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2023/12/02/remarks-by-vice-president-harris-on-the-conflict-between-israel-and-hamas/> Pristupljeno 3.10.2024.

Sažetak

Ovaj rad nastoji povezati radove stranih i domaćih autora koji se bave Orijentom ili Bliskim istokom stalnim izvorom sukoba. Najnoviji u nizu sukoba je onaj između Hamasa i Izraela koji je započeo 7. listopada 2023. te do trenutka završetka ovog rada nije stao nit daje naznake da će biti okončan mirnim putem, nadasve očekuje se daljnja eskalacija sukoba s potencijalom širenja rata na više država na Bliskom istoku. Glavni cilj rada je istražiti geopolitičke poremećaje koje je sukob izazvao. Koristeći se akademskim radovima istraživača koji detaljno prate događanja na Bliskom istoku te izvorima iz relevantnih medija koji prate dnevna događanja u ovom sukobu rad kreirati pregled najvećih geopolitički poremećaja, odnos učinaka koje je ovaj sukob imao. Rad prati geopolitičke poremećaje koje je sukob izazvao u; SAD-u, Njemačkoj, Francuskoj, EU, Tunisu, odnosu SAD-a i Irana, Kini i Rusiji. Kroz rad se daje opći povijesni pregled sadržan u tabličnom prikazu te detaljniji pregled aktera od Izraela, Hamasa, Hezbolaha, Muslimanskog bratstva, PLO-a i drugih. Rad naglašava važnost religije kao jednog od uzorka sukoba te kako se upravo kroz dosljedno tumačenje vjere, neovisno o tome radi li se o Kršćanima, Muslimanima ili Židovima, može pronaći put za trajni mir.

Ključne riječi: geopolitički poremećaj, Izrael, Hamas, Iran, Bliski istok.

Abstract

This paper seeks to connect the works of both foreign and domestic authors who focus on the Orient or the Middle East as a persistent source of conflict. The latest in the series of conflicts is the one between Hamas and Israel, which began on October 7, 2023, and at the time of the completion of this work, has not ceased nor shown signs of being resolved peacefully. On the contrary, further escalation of the conflict is expected, with the potential for the war to spread to multiple countries in the Middle East. The paper's main objective is to examine the geopolitical disruptions caused by the conflict. Using academic papers from researchers who closely follow events in the Middle East and sources from relevant media outlets that track daily developments in this conflict, the paper aims to create an overview of the major geopolitical disruptions and the effects this conflict has had.

The paper analyzes the geopolitical disturbances caused by the conflict in the following areas: the United States, Germany, France, the European Union, Tunisia, the relationship between the U.S. and Iran, China, and Russia. It provides a general historical overview presented in a tabular format, as well as a more detailed review of the key actors, including Israel, Hamas, Hezbollah, the Muslim Brotherhood, the PLO, and others. The paper emphasizes the importance of religion as one of the sources of conflict. It suggests that through a consistent interpretation of faith—whether it concerns Christians, Muslims, or Jews—a path to lasting peace can be found.

Keywords: geopolitical disorder, Israel, Hamas, Iran, Middle East.